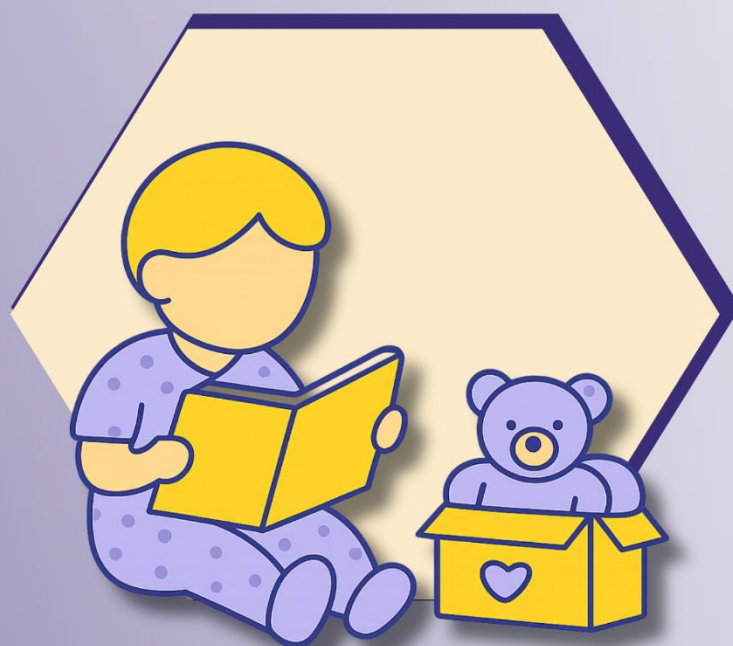

Zofia Śmigielska

JAK CZYTAĆ I ROZUMIEĆ **STANDARDY OPIEKI** NAD DZIEĆMI W **PRAKTYCE** **INSTYTUCJONALNEJ**

*Przewodnik po **standardach**
opieki nad dziećmi do lat trzech
z odniesieniem do **Konwencji**
o prawach dziecka*

Publikacja wydana na zlecenie
Fundacji Harmonia Życia w Opolu

Wydawnictwo REIT
Kraków 2025

Zofia Śmigielska

**JAK CZYTAĆ I ROZUMIEĆ
STANDARDY OPIEKI
NAD DZIEĆMI
W PRAKTYCE INSTYTUCJONALNEJ**

Tom I STANDARDY NIEZBĘDNE

*Przewodnik po standardach opieki nad dziećmi do lat trzech
z odniesieniem do Konwencji o prawach dziecka*

Publikacja wydana na zlecenie
Fundacji Harmonia Życia w Opolu

Wydawnictwo REIT
Kraków 2025

Zofia Śmigielska

Jak czytać i rozumieć standardy opieki w praktyce instytucjonalnej

Autor: Zofia Śmigielska

Recenzja merytoryczna: dr Maria Śmigielska

Skład i łamanie: Wydawnictwo REIT

Projekt okładki: Piotr Widera

Publikacja wydana na zlecenie Fundacji Harmonia Życia w Opolu

Wydawca:

Wydawnictwo REIT sp. z o.o.

Kraków

ISBN 978-83-979192-1-1

Kraków 2025

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana ani przekazywana w jakiegokolwiek formie bez pisemnej zgody wydawcy.

Wstęp

Szanowni Państwo

*„Jakość opieki zaczyna się tam,
gdzie prawo dziecka spotyka się z codzienną praktyką.”*

Niniejsze opracowanie ma charakter ekspercko-szkoleniowy i zostało przygotowane, jako praktyczny przewodnik dla kadry pracującej z dziećmi do lat trzech w instytucjach opieki wczesnodziecięcej. Stanowi kompendium po standardach opieki, które weszły w życie z dniem 1 stycznia 2026 roku, zgodnie z *Ustawą o opiece nad dziećmi do lat 3* oraz przyjętymi standardami, jakości, których *konwencjonalny fundament* stanowi **Konwencja o prawach dziecka**. Ich wdrożenie wyznacza nowy etap w profesjonalizacji polskiego systemu opieki wczesnodziecięcej, wprowadzając jednolite ramy jakościowe i wyraźnie określając oczekiwane kompetencje kadry.

W polskim systemie opieki wczesnodziecięcej kluczowym czynnikiem zapewniającym realizację praw dziecka jest, jakość procesowa, obejmująca codzienne interakcje, relacje oraz stopień responsywności dorosłych wobec potrzeb dziecka. Tak rozumiana, jakość procesowa znajduje swoje odzwierciedlenie zarówno w standardach krajowych, jak i w rekomendacjach Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) dotyczących edukacji i opieki wczesnodziecięcej (ECEC).

Celem niniejszego opracowania NIE jest jedynie prezentacja treści standardów, lecz wsparcie kadry w zrozumieniu ich sensu oraz w przełożeniu zapisów formalnych na codzienne praktyki opiekuńcze, wychowawcze i edukacyjne.

Każdy rozdział został opracowany według jednolitej struktury dydaktycznej: rozpoczyna się od przedstawienia:

- Istoty standardu i kompetencji wymaganych do jego realizacji;
- Następnie przedstawia kluczowe elementy wraz z przykładami dobrych praktyk
- A kończy narzędziami wspierającymi refleksję i samoocenę, które mogą być wykorzystane podczas szkoleń, superwizji i pracy zespołowej.

Publikacja jest adresowana do dyrektorów i kadry zarządzającej żłobków i klubów dziecięcych, opiekunów, specjalistów pracujących z małymi dziećmi. Jestem także przekonana, że będzie przydatna dla trenerów i osób odpowiedzialnych za rozwój zawodowy kadry, bowiem może ona służyć zarówno, jako materiał do samokształcenia, jak i jako podstawa do prowadzenia szkoleń oraz zespołowej analizy praktyki i stanie się praktycznym wsparciem

w procesie wdrażania standardów i pozwoli traktować je NIE, jako zbiór formalnych wymagań, lecz jako narzędzie systemowego podnoszenia, jakości usług opiekuńczych oraz realnej ochrony praw i dobrostanu dziecka.

*Życzę twórczej lektury oraz kreatywnego zastosowania
zdobytej wiedzy w codziennej praktyce.*

*Zofia Śmigiełska
Kraków, grudzień 2025*

Część I. Konwencja o prawach dziecka, jako fundament standardów

1.1. Znaczenie Konwencji dla opieki wczesnodziecięcej

Konwencja o prawach dziecka jest dokumentem, który stanowi fundament całego współczesnego systemu ochrony dzieci. Bez jej zrozumienia trudno odnosić się do świadomego wdrażania standardów opieki, a jeszcze trudniej do ich właściwej interpretacji. Konwencja NIE jest dodatkiem do **standardów** ani dokumentem o znaczeniu **wyłącznie** symbolicznym. Jest punktem **wyjścia** dla **myślenia** o dziecku, jego **potrzebach i prawach**.

Dzieci do lat trzech **zajmują** w systemie opieki **szczególne** miejsce. Jest to okres intensywnego rozwoju, w **którym kształtują** się podstawowe mechanizmy regulacji emocjonalnej, **relacji** z dorosłymi oraz poczucia **bezpieczeństwa**. Jednocześnie jest to czas **całkowitej zależności** dziecka od dorosłych. **Małe** dziecko nie ma **możliwości** samodzielnego **dochodzenia** swoich praw, nie potrafi **nazwać zagrożeń** ani **zgłosić naruszeń**. **Cała odpowiedzialność** za **realizację** jego praw spoczywa na dorosłych i na systemie, **który** ci dorośli tworzą.

1.2. Kluczowe prawa dziecka w kontekście opieki

Zasada nadrzędności dobra dziecka – jednym z najważniejszych zapisów *Konwencji* jest zasada, zgodnie, z którą we wszystkich działaniach **dotyczących** dzieci nadrzędnym kryterium powinno **być** dobro dziecka. W opiece wczesnodziecięcej zasada ta nabiera **szczęólnego** znaczenia. Dobro dziecka nie jest **pojęciem** abstrakcyjnym ani deklaracją. Przejawia **się** w stabilności relacji z dorosłymi, w przewidywalności dnia, w sposobie reagowania na emocje dziecka oraz w dostosowaniu **środowiska** do jego **możliwości** rozwojowych.

Prawo do życia, przetrwania i rozwoju – *Konwencja* jednoznacznie wskazuje, **że** dziecko ma prawo nie tylko do życia, ale **również** do rozwoju w najszerszym **możliwym** znaczeniu. W przypadku dzieci do lat trzech **rozwój** oznacza jednocześnie **rozwój** fizyczny, emocjonalny, poznawczy, społeczny i relacyjny. Opieka wczesnodziecięca jest jednym z najważniejszych **środków**, w **których** to prawo jest realizowane.

Prawo do ochrony przed przemocą i zaniedbaniem – jednym z najczęściej przywoływanych zapisów *Konwencji* jest prawo dziecka do ochrony przed wszelkimi formami przemocy – fizycznej, psychicznej, emocjonalnej, a **także** przed zaniedbaniem. W przypadku dzieci do lat trzech to prawo ma **szczególne** znaczenie, **ponieważ** dzieci te nie **są** w stanie samodzielnie **sygnalizować zagrożeń** ani **bronić** swoich granic.

Prawo do poszanowania godności i podmiotowości – *Konwencja* bardzo **wyraźnie** podkreśla, **że** dziecko – niezależnie od wieku – jest **osobą** posiadającą **godność**. W opiece wczesnodziecięcej oznacza to sposób, w jaki dorosły **mówi** do dziecka, dotyka go, reaguje

na jego emocje oraz respektuje jego granice. Dziecko ma prawo do bycia traktowanym z szacunkiem **także** wtedy, gdy nie potrafi jeszcze **mówić** lub jasno **wyrażać** swoich potrzeb.

Prawo do równego traktowania – *Konwencja* gwarantuje **każdemu** dziecku prawo do **równego** traktowania, niezależnie od jego pochodzenia, stanu zdrowia, sytuacji rodzinnej czy rozwojowej. W opiece wczesnodziecięcej **równość** nie oznacza identycznych działań wobec wszystkich dzieci. **Równość** oznacza dostosowanie opieki do indywidualnych potrzeb dziecka.

Prawo do ochrony zdrowia – *Konwencja* wskazuje, **że** dziecko ma prawo do **możliwie najwyższego** poziomu zdrowia. W opiece nad dziećmi do lat trzech oznacza to nie tylko reagowanie na choroby, ale **również** tworzenie **środowiska** sprzyjającego zdrowiu fizycznemu i psychicznemu.

1.2.1 Jak *Konwencja* przemawia przez standardy?

Standardy opieki nad **dziećmi** do lat trzech są jednym z kluczowych narzędzi realizacji odpowiedzialności wynikającej z *Konwencji*. Nie **powstały** one w oderwaniu od niej. **Są próbą przełożenia** jej **zapisów** na **język** praktyki organizacyjnej i codziennego funkcjonowania instytucji. W tym sensie standardy nie **są** celem samym w sobie. **Są narzędziem, które** pomaga systemowi opieki **realizować** prawa dziecka w **sposób uporządkowany, spójny i możliwy** do monitorowania.

Konwencja o prawach dziecka nie funkcjonuje obok **standardów**. Stanowi nośnik ich przekazu. Każdy standard, nawet, jeśli na pierwszy rzut oka dotyczy organizacji pracy, dokumentacji czy przestrzeni, ma swoje **źródło** w konkretnych prawach dziecka. Zrozumienie tego **źródła** jest kluczowe dla **właściwej** interpretacji i **wdrażania standardów**.

Część II. Standardy opieki

W tej części publikacji przedstawione zostaną wszystkie osiemnaście standardów opieki nad dziećmi do lat trzech. Każdy rozdział zawiera objaśnienie istoty standardu, jego zakorzenienia w prawach dziecka, uszczegółowienie poszczególnych elementów wraz z praktycznymi przykładami oraz listę kontrolną do wewnętrznej samooceny.

Rozdział 1. Plan opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjny, jako fundament, jakości

Fundament Konwencyjny

Standard pierwszy otwiera cały system standardów i nie jest to przypadkowe. *Artykuł 3 Konwencji o prawach dziecka* stanowi, że we wszystkich działaniach dotyczących dzieci nadrzędnym kryterium ma być najlepszy interes dziecka. *Artykuł 6* gwarantuje prawo do życia, przetrwania i rozwoju. Plan opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjny jest narzędziem, które przekłada te może nieco abstrakcyjne prawa na język codziennej praktyki. Bez planu – opieka staje się chaotyczna, reaktywna, zależna od przypadku. Z planem – staje się świadoma, spójna i podporządkowana dobru dziecka.

Cykl Życia Planu OWE

Plan OWE porządkuje to, co w instytucji najważniejsze: codzienne decyzje dorosłych, środowisko rozwoju dziecka i współpracę z rodziną. Nie jest dokumentem „dla dokumentu”, ale narzędziem jakości, które pomaga utrzymać spójność działań całego zespołu oraz przewidywalność dla dzieci i rodziców.

Czym plan NIE jest? – A i czym powinien być?

Plan opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjny nie jest rozkładem zajęć jak w szkole. Nie jest listą tematów do "przerobienia". Nie jest dokumentem, który powstaje raz i leży w szufladzie. Plan to żywe narzędzie, które porządkuje myślenie o dziecku i nadaje kierunek codziennym decyzjom personelu.

Plan powinien odpowiadać na pytania:

- Jakie warunki tworzymy dla rozwoju dziecka?
- Jak organizujemy dzień, żeby był przewidywalny i bezpieczny?
- Jakie metody pracy stosujemy i dlaczego?
- Jak reagujemy na potrzeby poszczególnych dzieci?
- Jak włączamy się rodziców w życie instytucji?

Jak formułować cele? – Praktyczne wskazówki

W opiece nad dziećmi do lat trzech cele nie mogą być kopiowane z systemu szkolnego. Dwulatek nie "zalicza" umiejętności. Cele powinny opisywać warunki i doświadczenia, które instytucja tworzy – a nie "efekty" po stronie dziecka.

Źle sformułowany cel: "Dziecko nauczy się samodzielnie jeść łyżką."

Dobrze sformułowany cel: "Tworzymy warunki wspierające samodzielność dziecka podczas posiłków – zapewniamy odpowiednie naczynia, dajemy czas, nie wyręczamy, akceptujemy bałagan, jako element nauki."

Przykładowe obszary celów: budowanie poczucia bezpieczeństwa poprzez stałość opiekunów i przewidywalność dnia; wspieranie samoregulacji emocjonalnej poprzez nazywanie emocji i towarzyszenie w trudnych momentach; rozwijanie autonomii w codziennych czynnościach (*jedzenie, ubieranie, higiena*); tworzenie warunków do swobodnej zabawy i eksploracji; wspieranie komunikacji werbalnej i niewerbalnej; budowanie relacji rówieśniczych adekwatnie do wieku.

Metody pracy, – co to znaczy w praktyce?

Słowo "metody" w opiece wczesnodziecięcej bywa mylnie kojarzone z zajęciami stolikowymi, kartami pracy czy scenariuszami. Tymczasem metoda pracy z dzieckiem do lat trzech to przede wszystkim **metoda relacji i codzienności**. To sposób, w jaki dorosły podchodzi do dziecka w każdej sytuacji – karmienia, przewijania, zasypiania, konfliktu o zabawkę, płaczu, potrzeby bliskości.

Elementy do opisania w planie: Jak rozumiemy rolę dorosłego – czy jako "nauczyciela", czy jako towarzysza rozwoju? Jak reagujemy na płacz dziecka – czy bierzemy na ręce, czy "dajemy się wypłakać"? Jak podchodzimy do jedzenia – czy zmuszamy, czy szanujemy sygnały sytości? Jak organizujemy przejścia między aktywnościami – czy dajemy czas, czy

poganiamy? Jak wspieramy autonomię – czy pozwalamy na wybór, czy wszystko decydujemy za dziecko?

Przykład zapisu w planie: "W naszej instytucji stosujemy podejście responsywne. Oznacza to, że reagujemy na sygnały dziecka – płacz traktujemy, jako komunikat, nie, jako manipulację. Nie stosujemy kar ani nagród. Nie zmuszamy do jedzenia ani do snu. Szanujemy tempo rozwoju każdego dziecka. Stawiamy granice w sposób spokojny i konsekwentny, bez krzyczenia i straszenia."

Harmonogram dnia – stałość i elastyczność

Dla małego dziecka przewidywalność dnia jest fundamentem poczucia bezpieczeństwa. Dziecko, które wie, co będzie dalej, czuje się spokojniej. Jednocześnie sztywny harmonogram, który nie uwzględnia sygnałów dziecka, może być źródłem stresu.

Elementy stałe (powtarzające się codziennie w podobnym rytmie): powitanie i przyjmowanie dzieci, śniadanie, wyjście na zewnątrz lub aktywność ruchowa, obiad, odpoczynek/drzemka, podwieczorek, czas na swobodną zabawę, odbiór dzieci. Te elementy tworzą "szkielet" dnia, który daje dzieciom orientację w czasie.

Elementy zmienne (dostosowywane do sytuacji): konkretne aktywności w ramach bloków czasowych, czas trwania poszczególnych elementów (*np. drzemka krótsza lub dłuższa w zależności od potrzeb grupy*), miejsce aktywności (*sala/ogród/spacer w zależności od pogody*), reagowanie na spontaniczne zainteresowania dzieci.

Praktyczna wskazówka: Harmonogram warto zapisać, jako przedziały czasowe, nie sztywne godziny. Zamiast „9: 00 – śniadanie” lepiej „około 9: 00 – śniadanie, czas trwania dostosowany do tempa grupy”. To pokazuje, że instytucja rozumie potrzebę elastyczności.

Planowane aktywności, – co to znaczy dla najmłodszych?

Aktywność dziecka do lat trzech to przede wszystkim: eksploracja (*dotykanie, próbowanie, sprawdzanie*), zabawa sensoryczna (*woda, piasek, farby, plastelina*), zabawa w relacji (*z dorosłym, z rówieśnikiem*), naśladowanie dorosłych, ruch (*pełzanie, raczkowanie, chodzenie, wspinanie, bieganie*), i odpoczynek. Plan powinien wskazywać, jak instytucja tworzy warunki dla tych naturalnych form aktywności.

Czego unikać?: - Planowania "zajęć" w formie szkolnej (*wszyscy przy stolikach robią to samo*), nadmiaru zorganizowanych aktywności (*dziecko potrzebuje też czasu "na nic"*), sztywnych scenariuszy (*dwulatek nie realizuje scenariusza – on eksploruje świat po swojemu*), oceniania efektów (*"ładna praca" / "brzydka praca"*).

Co warto planować: przygotowanie przestrzeni i materiałów (*kącik sensoryczny, materiały plastyczne, klocki, książki*), wyjścia na zewnątrz (*do ogrodu, na spacer, do parku*), obserwacje przyrodnicze dostosowane do pory roku, proste eksperymenty, (*co pływa, co tonie; mieszanie kolorów*), muzykowanie i ruch przy muzyce, czytanie książek i opowiadanie historii.

Uwzględnienie specyfiki instytucji

Plan musi być realny – dopasowany do warunków, w jakich działa instytucja. Piękny plan, którego nie da się zrealizować, jest bezwartościowy. Standard wymaga uwzględnienia trzech elementów: **przestrzeni, lokalizacji i zasobów**.

Przestrzeń: jaki mamy metraż? Czy możemy wydzielić strefy (*aktywna, cicha, sensoryczna*)? Czy mamy miejsce na odpoczynek? Jak wygląda dostęp do toalet i przewijaka? Czy przestrzeń pozwala na swobodny ruch? Jeśli przestrzeń jest mała – plan powinien pokazywać, jak ją wykorzystujemy optymalnie (*np. rotacja materiałów zamiast wszystkiego naraz, wykorzystanie korytarza do aktywności ruchowej*).

Lokalizacja: Czy mamy ogród? Czy jest blisko park, las, plac zabaw? Jakie są warunki do wyjść (*bezpieczna trasa, natężenie ruchu*)? Czy są lokalne zasoby do wykorzystania (*biblioteka, dom kultury*)? Instytucja w centrum miasta będzie miała inne możliwości niż ta na wsi – i plan powinien to odzwierciedlać.

Zasoby: Ilu mamy opiekunów? Jakie mają kompetencje? Jaki jest budżet na materiały? Czy mamy dostęp do specjalistów (*psycholog, logopeda*)? Plan zakładający dwie opiekunki na grupę nie może być identyczny jak plan dla grupy z trzema opiekunkami.

Akceptacja przez podmiot prowadzący

Standard wymaga, aby plan był akceptowany przez podmiot prowadzący instytucję. To nie jest formalność – to mechanizm odpowiedzialności. Akceptując plan, podmiot prowadzący potwierdza, że zna jego treść, zgadza się z przyjętym kierunkiem i bierze współodpowiedzialność za warunki jego realizacji.

Co powinna obejmować akceptacja?: Weryfikację - czy plan jest spójny z możliwościami lokalowymi; sprawdzenie - czy harmonogram odpowiada organizacji pracy i liczbie personelu; potwierdzenie - że metody są bezpieczne i zgodne z przepisami; zgode - na przedstawione podejście wychowawcze. Akceptacja powinna być udokumentowana – *data i podpis osoby uprawnionej*.

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Cele i metody:

- ☐ Czy cele opisują warunki tworzone dla dzieci, a nie "efekty" do osiągnięcia?
- ☐ Czy metody pracy są opisane w sposób zrozumiały dla całego zespołu?
- ☐ Czy plan uwzględnia podejście do trudnych sytuacji (płacz, konflikty, odmowa jedzenia)?

Harmonogram:

- ☐ Czy harmonogram zawiera elementy stałe dające dzieciom przewidywalność?
- ☐ Czy jest miejsce na elastyczność i reagowanie na potrzeby dzieci?
- ☐ Czy czas na swobodną zabawę jest wyraźnie zaplanowany?

Specyfika instytucji:

- ☐ Czy plan jest realny przy danej przestrzeni i zasobach?

- ☐ Czy uwzględnia lokalizację i możliwości wyjść?
- ☐ Czy plan jest zaakceptowany przez podmiot prowadzący?

Rozdział 2. Procedury organizacyjne – bezpieczeństwo w dokumentach

Fundament Konwencyjny

Artykuł 3 ust. 3 Konwencji stanowi, że instytucje odpowiedzialne za opiekę nad dziećmi powinny działać zgodnie ze standardami ustalonymi przez kompetentne władze, szczególnie w dziedzinie **bezpieczeństwa i zdrowia**. Standard drugi realizuje ten wymóg – procedury, o których mowa, służą bezpieczeństwu dzieci. Ich spisanie pozwala na weryfikację, egzekwowanie i – co najważniejsze – na spójne działanie całego zespołu w sytuacjach, które tego wymagają.

Standard drugi - ma charakter dokumentacyjny – wymaga, żeby określone zasady były spisane. Nie narzuca konkretnych wzorów ani szczegółowych elementów. Forma jest dowolna – może to być osobny dokument, punkt w regulaminie, kartka przy wejściu. Ważne, żeby zasady istniały i były znane personelowi.

Procedura przebywania osób z zewnątrz

Kogo dotyczy?: dostawca cateringu, dewiant, kontroler z sanepidu, przedstawiciel gminy, kandydat na pracownika, fotograf, rodzic innego dziecka przychodzący w nietypowej sprawie – każdy, kto nie jest ani pracownikiem instytucji ani rodzicem dziecka aktualnie przebywającego w placówce.

Minimalna treść procedury: gdzie osoba z zewnątrz ma się zgłosić (*recepcja, sekretariat, opiekunka dyżurna*), czy może poruszać się samodzielnie czy tylko w towarzystwie pracownika, które pomieszczenia są dostępne a które nie (*np. "osoby z zewnątrz nie wchodzą na sale zabaw bez zgody kierownika"*).

Przykład prostej procedury: - "Osoby niebędące personelem ani rodzicami dzieci zgłaszają się do opiekunki dyżurnej przy wejściu. Poruszają się po placówce wyłącznie w towarzystwie pracownika. Wejście na salę zabaw wymaga zgody kierownika."

Rozwiązania dodatkowe (niewymagane, ale warte rozważenia): Księga wejść i wyjść z danymi gościa i celem wizyty; identyfikatory dla gości; weryfikacja tożsamości na podstawie dokumentu; schemat graficzny przy wejściu. Rozwiązania te sprawdzają się szczególnie w dużych placówkach z intensywnym ruchem.

Procedura przyjmowania i odbierania dzieci

Momenty przyprowadzania i odbierania dziecka to momenty przejścia odpowiedzialności. Przez kilka minut dziecko jest "przekazywane z rąk do rąk". Jasne zasady chronią dziecko przed wydaniem niewłaściwej osobie i dają personelowi pewność działania.

Kwestie do uregulowania: komu można wydać dziecko? Rodzicom – oczywiście. Ale co z babcią, sąsiadką, starszym rodzeństwem? Jak wygląda upoważnienie – lista osób podpisana przy zapisie dziecka, jednorazowe upoważnienie pisemne, potwierdzenie telefoniczne? Co jeśli po dziecko przychodzi osoba nieznana personelowi? Co jeśli nikt nie

przychodzi przed zamknięciem? Co jeśli osoba odbierająca jest wyraźnie pod wpływem alkoholu?

Przykład z praktyki: po dwuletnią Zosię przychodzi młody mężczyzna, którego opiekunka nigdy nie widziała. Informuje, że jest wujkiem. Opiekunka ma spisane zasady – sprawdza listę osób upoważnionych. Wujka nie ma. Dzwoni do mamy: "Czy pan Tomasz ma odebrać Zosię?" Mama potwierdza, zapomniała dopisać brata do listy. Opiekunka wydaje dziecko, ale prosi o uzupełnienie upoważnienia. Sytuacja rozwiązana spokojnie, bez stresu, zgodnie z procedurą.

Minimalna treść procedury: dziecko wydawane jest rodzicom lub osobom pisemnie upoważnionym przez rodziców; w przypadku wątpliwości personel kontaktuje się telefonicznie z rodzicem; osoba odbierająca musi być pełnoletnia (*lub określony minimalny wiek, np. 16 lat*); personel ma prawo odmówić wydania dziecka osobie, której stan budzi wątpliwości, co do bezpieczeństwa dziecka.

Procedura postępowania w przypadku choroby

Małe dzieci chorują często – budują dopiero odporność. Sytuacja, gdy dziecko zachoruje w trakcie pobytu w placówce, jest codziennością. Rano przyszło zdrowe, po śniadaniu ma gorączkę, albo zaczyna wymiotować. Personel musi wiedzieć, co robić.

Kwestie do uregulowania: *kiedy* dziecko nie może dalej przebywać w placówce? (*gorączka powyżej określonej temperatury, wymioty, biegunka, podejrzenie choroby zakaźnej, wysypka niewiadomego pochodzenia*). Jak powiadamy rodziców? (*telefon, aplikacja, SMS*). W jakim czasie rodzic powinien odebrać dziecko? Co robimy do momentu odbioru? (*izolacja od grupy, zapewnienie komfortu, obserwacja*). Kiedy wzywamy pogotowie? (*drgawki, utrata przytomności, trudności z oddychaniem*).

Przykład z praktyki: półtoraroczny Jaś po drzemce budzi się z gorączką 38,5°C. Jest marudny, nie chce jeść. Opiekunka ma spisane zasady: gorączka powyżej 38°C = powiadomienie rodzica i odbiór dziecka. Zabiera Jasia do cichego kącika, żeby mógł spokojnie poczekać. Dzwoni do mamy. Mama jest w pracy, będzie za godzinę. Jaś czeka z opiekunką, pije wodę, ogląda książeczkę. Mama przyjeżdża, zabiera Jasia do domu. Bez stresu, bez improwizacji – procedura zadziałała.

Dodatkowe elementy do rozważenia: zasady informowania innych rodziców o chorobie zakaźnej w grupie; kryteria powrotu dziecka po chorobie (*ile dni w domu, czy potrzebne zaświadczenie*); postępowanie przy urazach, (*kiedy opatrujemy sami, kiedy wzywamy pogotowie, jak dokumentujemy*).

Program adaptacji z udziałem rodziców

Adaptacja to szczególny moment – pierwszy raz dziecko zostaje w obcym miejscu, z obcymi ludźmi, bez rodziców. Dla dwulatka to ogromne przeżycie. Może być pięknym początkiem, a może być traumą. Różnica zależy od tego, jak adaptacja jest przeprowadzona. Standard wymaga, żeby ten proces był zaplanowany, a rodzic był w niego aktywnie włączony.

Czym jest "aktywny udział rodzica"?: Nie chodzi o to, że rodzic przyprawdza dziecko i macha "pa pa". Chodzi o to, że rodzic ma swoją rolę w procesie – jest obecny fizycznie w pierwszych dniach, stopniowo się oddala, wspiera dziecko emocjonalnie, współpracuje z personelem w ustalaniu tempa.

Przykład prostego programu: "Adaptacja trwa minimum dwa tygodnie. W pierwszych dniach rodzic przebywa z dzieckiem na sali przez 1-2 godziny. Dziecko poznaje przestrzeń, zabawki, opiekunki – w obecności bezpiecznej osoby. Stopniowo rodzic wychodzi na *krótko (najpierw 10 minut, potem 30, potem godzinę)*, zawsze się żegnając. Tempo adaptacji ustalamy indywidualnie, obserwując reakcje dziecka. Adaptacja kończy się, gdy dziecko spokojnie rozstaje się z rodzicem i dobrze funkcjonuje w grupie."

Elementy rozbudowanego programu: spotkanie informacyjne dla rodziców przed adaptacją; ankieta o dziecku (*nawyki, lęki, ulubione przedmioty*); wizyta w placówce z dzieckiem przed właściwą adaptacją; szczegółowy harmonogram *etapów (tydzień 1, tydzień 2, tydzień 3)*; wskazówki dla rodziców (*jak się żegnać, jak reagować na płacz*); dokumentacja przebiegu adaptacji; kryteria zakończenia adaptacji.

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Procedury:

- ☐ Czy mamy spisane zasady przebywania osób z zewnątrz?
- ☐ Czy mamy spisane zasady przyjmowania i odbierania dzieci?
- ☐ Czy mamy spisane zasady postępowania w przypadku choroby?
- ☐ Czy mamy ramowy program adaptacji?

Znajomość procedur:

- ☐ Czy cały personel zna te procedury?
- ☐ Czy procedury są dostępne w miejscu łatwo dostępnym?
- ☐ Czy nowi pracownicy są zapoznawani z procedurami?

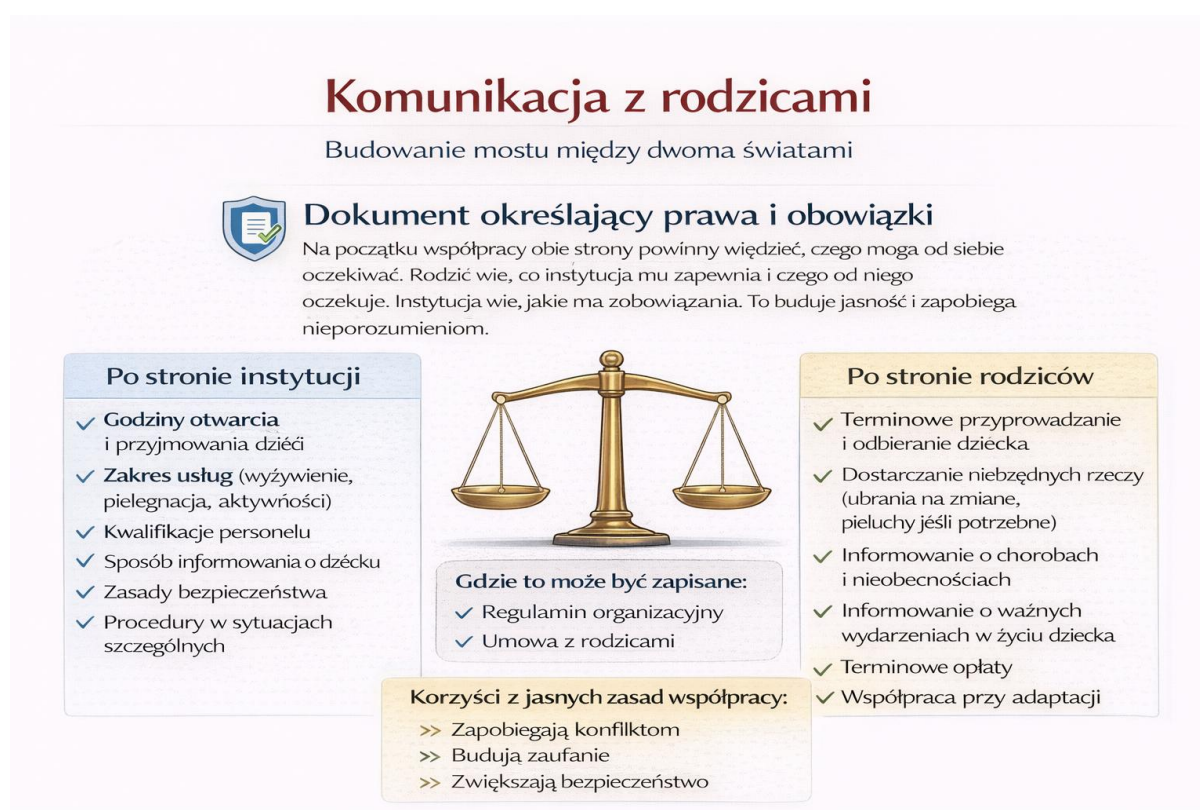
Adaptacja:

- ☐ Czy program adaptacji uwzględnia aktywny udział rodzica?
- ☐ Czy tempo adaptacji jest dostosowywane indywidualnie?

Rozdział 3. Komunikacja z rodzicami – budowanie mostu między dwoma światami

Fundament Konwencyjny

Artykuł 18 Konwencji stanowi, że rodzice ponoszą główną odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka. Instytucja opieki jest pomocą dla rodziców – nie zastępuje rodziny, lecz ją uzupełnia i wspiera. Żeby ta pomoc była skuteczna, potrzebna jest dobra komunikacja. Rodzice znają swoje dziecko najlepiej – jego historię, temperament, lęki, upodobania. Personel widzi dziecko w kontekście grupowym. Gdy te dwie perspektywy się spotykają, powstaje pełniejszy obraz dziecka i dziecko na tym zyskuje.

Dokument określający prawa i obowiązki

Na początku współpracy obie strony powinny wiedzieć, czego mogą od siebie oczekiwać. Rodzic wie, co instytucja mu zapewnia i czego od niego oczekuje. Instytucja wie, jakie ma zobowiązania. To buduje jasność i zapobiega nieporozumieniom.

Gdzie to może być zapisane?: w regulaminie organizacyjnym (*żłobki i kluby dziecięce mają obowiązek jego posiadania*), w umowie z rodzicami, w osobnym dokumencie "Zasady współpracy z rodzicami". Forma jest dowolna – ważne, żeby informacje były i rodzice je otrzymywali.

Co powinno być określone – po stronie instytucji?: godziny otwarcia i przyjmowania dzieci; zakres usług (*wyżywienie, pielęgnacja, aktywności*); kwalifikacje personelu; sposób informowania o dziecku; zasady bezpieczeństwa; procedury w sytuacjach szczególnych.

Co powinno być określone – po stronie rodziców?: terminowe przyprawianie i odbieranie dziecka; dostarczanie niezbędnych rzeczy (*ubrania na zmianę, pieluchy, jeśli potrzebne*); informowanie o chorobach i nieobecnościach; informowanie o ważnych wydarzeniach w życiu dziecka; terminowe opłaty; współpraca przy adaptacji.

Przykład z praktyki: Mama Zosi przy zapisie dostaje regulamin. Jest w nim napisane, że żłobek jest otwarty od 7: 00 do 17: 00, a dziecko trzeba odebrać najpóźniej o 17: 00, zaś za spóźnienie powyżej 15 minut naliczana jest opłata 20 zł. Jest też zapisane, że rodzic ma obowiązek informować o chorobach zakaźnych, a żłobek zobowiązuje się do natychmiastowego powiadomienia, gdy dziecko zachoruje. Mama podpisuje, że zapoznała się z regulaminem. Teraz stanowiska obu stron zostały jednoznacznie określone.

Zbieranie informacji o dzieciach

Gdy nowe dziecko przychodzi do żłobka, personel musi się o nim jak najwięcej dowiedzieć, żeby dobrze się nim opiekować. Te informacje są niezbędne, szczególnie w pierwszych dniach i tygodniach.

Jakie informacje są potrzebne: Jak dziecko zasypia? (*potrzebuje ciszy, kołysania, trzymania za rękę, ma ulubioną pozycję?*); Czy ma ulubioną zabawkę – przytulankę, bez której nie może zasnąć?; Czy są pokarmy, których nie je lub na które jest uczulone?; Czy boi się czegoś konkretnego?; Czy jest przyzwyczajone do smoczka?; O której zwykle je, zasypia, budzi się?; Jakie słowa mówi?; Jak sygnalizuje potrzeby?; Czy ma rodzeństwo, zwierzęta domowe, istotne osoby w otoczeniu?

Formy zbierania informacji: ankieta dla rodziców wypełniana przy zapisie (*w domu, w spokoju, z czasem na zastanowienie*); rozmowa indywidualna z opiekunką przed adaptacją (*tworząc w twarz, z możliwością dopytania*); połączenie obu form – ankieta, jako punkt wyjścia, rozmowa, jako uzupełnienie. Forma jest dowolna, ważne, żeby sposób był ustalony i stosowany konsekwentnie.

Przykład z praktyki: Roczny Jaś przychodzi do klubu dziecięcego. Mama przy zapisie wypełniła ankietę. Wynika z niej, że Jaś zasypia tylko z misiem, je pokrojone drobno jedzenie, i jest silnie uczulony na orzechy – reakcja wymaga natychmiastowego wezwania pogotowia. Opiekunka wie to od pierwszego dnia. Wie, że musi poprosić o misia. Wie, że musi kroić jedzenie. Wie, że orzechy to absolutny zakaz. Bez tych informacji pierwsze dni Jasia mogłyby być dramatyczne.

Zasady bieżącej komunikacji

Bieżąca komunikacja to codzienny kontakt między personelem a rodzicami. Rano rodzic może powiedzieć: "Kasia źle spała, może być dziś rozdrażniona." Popołudniu opiekunka może powiedzieć: "Kasia świetnie jadła, bawiła się z Zosią, ale po drzemce płakała chwilę." Te drobne informacje są dla rodzica bezcenne – pozwalają mu poczuć, że wie, co się dzieje z dzieckiem przez osiem godzin rozłąki.

Możliwe kanały komunikacji: rozmowy przy odbiorze i przy przyprowadzaniu – najstarsza, najbardziej naturalna forma, te kilka minut w szatni; aplikacja dla rodziców (*Livekid, Kinderpedia, iCare i inne*) – szybkie wiadomości, zdjęcia, informacje o posiłkach i drzemkach; zeszyt dziecka/dzienniczek – opiekunka notuje najważniejsze rzeczy, rodzic może przeczytać w domu; tablica w szatni – co dziś robiliśmy, co jedliśmy, ogłoszenia dla wszystkich; newsletter tygodniowy – podsumowanie tygodnia, plany na kolejny; zamknięta grupa w komunikatorze.

Co warto komunikować (*poza higieną i jedzeniem*)?: w co dziecko się bawiło?, z kim?; co je?; co je zainteresowało?, co odkryło?; jak radziło sobie w grupie?; jakie miało nastroje?; co nowego potrafi?. To buduje pełniejszy obraz niż samo "zjadł cały obiad, zrobił kupę".
Rodzice chcą wiedzieć, jak ich dziecko żyje w żłobku, a nie tylko czy zostało obsłużone.

Przykład sytuacji konfliktowej: Mama Tomka skarży się, że nic nie wie o dziecku. Kierowniczka jest zaskoczona – personel codziennie wysyła informacje przez aplikację. Pyta: "Czy pani czyta wiadomości?" Mama: „Jaką aplikację? Nikt mi nie powiedział." Okazuje się, że przy zapisie ktoś zapomniał wyjaśnić system komunikacji. Konflikt z niczego – a wystarczyło jasno przekazać zasady.

System zgłaszania uwag i skarg

Nawet w najlepszej placówce rodzic może mieć zastrzeżenia. Może zauważył, że dziecko ciągle wraca w mokrych skarpetkach. Może uważa, że posiłki są zbyt słone. Może ma poważniejsze wątpliwości dotyczące zachowania konkretnej opiekunki. Ważne, żeby wiedział, jak to zgłosić – i żeby wiedział, że zostanie wysłuchany.

Minimalna treść procedury: do kogo rodzic może się zwrócić (*do kierownika, dyrektora, osoby wyznaczonej*)?; w jakiej formie (*osobiście, pisemnie, mailowo, przez aplikację*)?; co się stanie ze zgłoszeniem (*potwierdzenie przyjęcia, rozpatrzenie, odpowiedź*)?; w jakim terminie rodzic otrzyma odpowiedź.

Przykład prostej procedury: "Uwagi, wnioski i skargi prosimy zgłaszać do kierownika placówki osobiście, telefonicznie lub mailowo na adres X. Każde zgłoszenie jest rozpatrywane w ciągu 14 dni roboczych. Rodzic otrzymuje pisemną odpowiedź."

Dlaczego to ważne: Jasna procedura paradoksalnie zmniejsza liczbę konfliktów. Rodzice czują, że mają głos, że nie są ignorowani, że instytucja jest otwarta na ich uwagi. Frustracja rodzi się wtedy, gdy człowiek nie wie, do kogo się zwrócić i czuje się bezsilny. Procedura daje kanał i zapewnienie, że ktoś się tym zajmie.

Most między dwoma światami

Małe dziecko nie umie jeszcze opowiedzieć, jak minął mu dzień. Dwulatek nie powie: "Dziś bawiłem się klockami z Zosią, potem zjadłem zupę, ale marchewka mi nie smakowała, a po drzemce płakałem, bo przyśnił mi się straszny pies." Nie ma jeszcze słów na taką opowieść. Rodzic musi się tego dowiedzieć od personelu. A personel musi wiedzieć od rodzica, że dziecko źle spało, że może potrzebować więcej przytulania.

Co komunikujemy i jakim kanałem?

Macierz pokazuje, które kanały są najwłaściwsze do przekazywania różnych rodzajów informacji w żłobku/przedszkolu.

Co komunikujemy	Jakim kanałem?				
	Rozmowa przy odbiorze	Aplikacja dla rodziców	Newspletter tygodniowy	Tablica w szatni	Telefon bezpośredni
Informacje codzienne posiłki, drzemka, zabawa	✓	✓	✓	✗	✗
Informacje rozwojowe osiągnięcia, postępy, trudności	✓	✓	✓	✗	✗
Informacje organizacyjne plany, opłaty, wycieczki itp.	✓	✓	✓	✓	✗
Informacje pilne wypadki, wysoka gorączka	✓	✓	✓	✗	✗
Informacje poufne zdrowie, sytuacje rodzinne	✓	✓	✓	✓	✓

✓ możliwe/częste — ~ możliwe — ✗ niezalecane

✓ możliwe/częste — ~ możliwe — ✗ niezalecane

Ta wymiana informacji jest mostem łączącym dwa światy dziecka. Dziecko funkcjonuje jednocześnie w rodzinie i w instytucji opieki – i potrzebuje, aby te dwa światy się znały, rozumiały i współpracowały. Standard trzeci nakazuje budować ten most świadomie, określając zasady jego funkcjonowania. Gdy most działa sprawnie, dziecko czuje się bezpiecznie po obu jego stronach.

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Dokumentacja:

- ☐ Czy mamy dokument określający wzajemne prawa i obowiązki?
- ☐ Czy rodzice otrzymują go przy zapisie dziecka?
- ☐ Czy dokument jest zrozumiały dla przeciętnego rodzica?

Informacje o dzieciach:

- ☐ Czy mamy ustalony sposób zbierania informacji o nowych dzieciach?
- ☐ Czy ankieta/rozmowa obejmuje istotne kwestie (*sen, jedzenie, lęki, alergie*)?
- ☐ Czy informacje są dostępne dla wszystkich opiekunek pracujących z dzieckiem?

Bieżąca komunikacja:

- ☐ Czy mamy określone kanały komunikacji z rodzicami?
- ☐ Czy rodzice wiedzą, jak będą informowani o dziecku?
- ☐ Czy komunikacja obejmuje więcej niż tylko higienę i jedzenie?

Uwagi i skargi:

- ☐ Czy rodzice wiedzą, jak zgłosić uwagę lub skargę?
- ☐ Czy jest określony termin odpowiedzi?
- ☐ Czy procedura jest faktycznie stosowana?

Rozdział 4. Czynności higieniczne i posiłki – codzienność, jako przestrzeń rozwoju

Fundament Konwencyjny

Artykuł 3 Konwencji stanowi, że instytucje odpowiedzialne za opiekę powinny działać zgodnie ze standardami bezpieczeństwa i zdrowia. *Artykuł 6* gwarantuje prawo do życia i rozwoju. Czynności higieniczne i posiłki – pozornie rutynowe – są w opiece wczesnodziecięcej momentami o ogromnym potencjale rozwojowym. To właśnie podczas przewijania, mycia rąk, karmienia i ubierania dziecko doświadcza najbardziej intymnego kontaktu z opiekunem. Te chwile budują relację, poczucie bezpieczeństwa i autonomię.

Czynności higieniczne – więcej niż pielęgnacja

Przewijanie, mycie rąk, przebieranie – dla dorosłego to czynności do szybkiego wykonania. Dla dziecka to momenty intensywnej interakcji jeden na jeden. W sali pełnej dzieci to rzadkość. Mądra instytucja wykorzystuje te chwile świadomie.

Jak wygląda rozwojowe przewijanie: Opiekunka nie przewija w milczeniu, skupiona na szybkości. Nawiązuje kontakt wzrokowy, rozmawia z dzieckiem: *"Teraz położę cię na przewijaku. Rozpinamy body – jeden zatrzask, drugi, trzeci. Zdejmujemy pieluszkę – jest mokra, weźmiemy czystą. Podnoszę ci nóżki – widzisz swoje stópki? Wycieramy pupę – chusteczka jest chłodna, prawda? Nowa pielucha – zapinamy – gotowe!"* Dziecko słyszy słowa opisujące to, co się dzieje z jego ciałem. Uczy się nazw części ciała, czynności, przedmiotów. Doświadcza przewidywalności – wie, co będzie dalej.

Wspieranie autonomii podczas czynności higienicznych: Dziecko nie jest biernym odbiorcą zabiegów. Może podać pieluchę, przytrzymać chusteczkę, podnieść ręce przy zdejmowaniu koszulki. Dwulatek może sam ściągnąć spodnie przed skorzystaniem z nocnika. Może sam nacisnąć dozownik mydła, sam odkręcić kran, sam wziąć swój spersonalizowany ręcznik (*oznaczony np. jego zdjęciem*). Te drobne elementy samodzielności budują poczucie kompetencji.

Organizacja przestrzeni wspierająca samodzielność: Umywalki na wysokości dziecka lub stabilne podesty. Dozowniki mydła dostępne dla dzieci. Ręczniki na niskich haczykach, każdy oznaczony. Lustro na wysokości dziecka – może obserwować, jak myje ręce. Nocniki lub małe sedesy z podkładkami dostępne w widocznym miejscu. Kosze na brudne ubrania, do których dziecko może samo wrzucić mokre rzeczy.

Czynność higieniczna = interakcja 1:1

Każda czynność higieniczna (również przewijanie) okazją do świadomej interakcji 1:1 z dzieckiem.

Posiłki – czas relacji a nie tylko karmienia

Posiłek w żłobku to nie tylko dostarczenie kalorii. To moment społeczny, sensoryczny, edukacyjny. Sposób organizacji posiłków ma ogromny wpływ na rozwój dziecka – fizyczny (*motoryka mała przy jedzeniu łyżką*), społeczny (*jedzenie razem*), emocjonalny (*atmosfera przy stole*), poznawczy (*poznawanie smaków, nazw potraw*).

Zasady wspierające samodzielność przy posiłkach. Dziecko je samo, nawet, jeśli robi bałagan – bałagan jest ceną nauki. Dorosły nie karmi dziecka, które potrafi jeść samo (*chyba, że dziecko wyraźnie prosi o pomoc lub jest chore/zmęczone*). Jedzenie jest pokrojone na kawałki odpowiednie do możliwości dziecka. Sztućce i naczynia są dostosowane do małych rąk. Dziecko może nakładać sobie samo (*z pomocą*) – decyduje, ile chce zjeść. Szanujemy sygnały sytości – nie zmuszamy do jedzenia.

Czego unikać?: Zmuszania do jedzenia (*"zjesz wszystko, bo dzieci w Afryce głodują"*). Karmienia na siłę dzieci, które odwracają głowę. Komentarzy wartościujących (*"grzeczne dzieci jedzą wszystko"*). Karania za niejedzenie. Nagradzania jedzeniem (*"jak zjesz zupę, dostaniesz deser"*). Porównywania dzieci (*"patrz, Zosia już zjadła"*). Pośpiechu i poganiania.

Atmosfera przy posiłku. Spokój – posiłek to nie wyścig. Rozmowa – opiekunka siedzi z dziećmi, komentuje jedzenie, rozmawia. Nazywanie potraw – "to jest zupa pomidorowa, widzisz pomidory? A to pietruszka, jest zielona". Modelowanie – dorosły je razem z dziećmi, (jeśli *to możliwe*), pokazując, jak to się robi. Brak telewizora i innych rozpraszaczy.

Posiłki: relacja i samodzielność — standard zachowań

Macierz pokazuje, jakie zachowania przy stole czynią posiłek czasem wspierającym rozwój dziecka.

Obszar	minimum	dobrze	bardzo dobrze
Samodzielność	Dziecko próbuje jeść samodzielnie, pomagamy tylko, gdy o to poprosi.	Dziecko z pomocą nakłada sobie posiłek i je samodzielnie.	Dziecko ma możliwość wyboru, ile i czego zje. Może (z pomocą) próbować nowych smaków.
Sygnały sytości	Szanujemy, gdy dziecko odmawia dalszego jedzenia.	Nie zmuszamy do jedzenia, i nie nagradzamy jedzeniem.	Doceniamy, gdy dziecko mówi „dość”, komentujemy z szacunkiem: „Jesteś już najedzony?”, „Czujesz, że wystarczy?”
Język i nazywanie	Dorosły mówi: „Ziemniaki, marchewka”.	Dorosły komentuje: „Zobacz, fasolka jest zielona”.	Dorosły zachęca: „Chcesz więcej ziemniaków czy marchewki?”
Atmosfera	Nie poganiamy.	Rozmawiamy o jedzeniu, komentujemy smak.	Opiekunka je razem z dziećmi, komentuje kulturę jedzenia, zachęca do rozmów.
Modelowanie	Nie wymagamy doskonałości.	Pokazujemy, jak jemy, ucząc przez przykład.	Jeśli to możliwe, opiekunka je z dziećmi, modeluje dobre maniery i spokojne tempo jedzenia.

Lista działań personelu – przykłady do wpisania w plan

Przy czynnościach higienicznych: Opowiadamy dziecku, co robimy, zanim to zrobimy. Dajemy czas na reakcję i współdziałanie. Pytamy o zgodę tam, gdzie to możliwe (*„podnieść rączki, zdejmujemy koszulkę”*). Nazywamy części ciała i czynności. Zachęcamy do samodzielności odpowiednio do możliwości dziecka. Nie poganiamy. Traktujemy każdą czynność, jako okazję do kontaktu i rozmowy.

Przy posiłkach: Pozwalamy dziecku jeść samodzielnie. Akceptujemy bałagan, jako element nauki. Nie zmuszamy do jedzenia. Szanujemy sygnały sytości. Nazywamy potrawy i składniki. Rozmawiamy przy stole. Dajemy wybór tam, gdzie to możliwe (*„chcesz więcej ziemniaków czy marchewki?”*). Modelujemy kulturalne zachowanie przy stole bez wymagania perfekcji od dwulatka.

Samoocena personelu

Standard wymaga corocznej samooceny personelu w zakresie wspierania autonomii dziecka podczas czynności higienicznych i samodzielności podczas posiłków. Samoocena może mieć formę ankiety indywidualnej, rozmowy z przełożonym lub dyskusji zespołowej. Ważne, by wnioski były dokumentowane i służyły doskonaleniu praktyki.

Przykładowe pytania do samooceny: Czy rozmawiam z dzieckiem podczas przewijania?; Czy daję dziecku czas na samodzielne działanie?; Czy pozwalam dzieciom jeść samodzielnie, nawet, gdy robią bałagan?; Czy zdarza mi się zmuszać dzieci do jedzenia?; Jak reaguję, gdy dziecko odmawia jedzenia?; Czy posiłki są dla mnie czasem relacji czy czasem do „przetrwania”?

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Czynności higieniczne:

- ☐ Czy mamy spisana listę działań wspierających autonomię przy czynnościach higienicznych?
- ☐ Czy przestrzeń łazienki jest dostosowana do samodzielności dzieci?
- ☐ Czy personel rozmawia z dziećmi podczas przewijania i innych czynności?

Posiłki:

- ☐ Czy mamy spisana listę działań wspierających samodzielność przy posiłkach?
- ☐ Czy dzieci jedzą samodzielnie (odpowiednio do wieku)?
- ☐ Czy nie zmuszamy dzieci do jedzenia?
- ☐ Czy posiłki są czasem spokojnym i relacyjnym?

Samoocena:

- ☐ Czy przeprowadzamy coroczną samoocenę personelu w tych obszarach?
- ☐ Czy wnioski z samooceny są dokumentowane?

Rozdział 5. Budowanie bezpiecznych relacji z dziećmi

Fundament Konwencyjny

Artykuł 19 Konwencji zobowiązuje do ochrony dzieci przed wszelkimi formami przemocy fizycznej lub psychicznej, krzywdy i zaniedbania. *Artykuł 6* gwarantuje prawo do rozwoju w jak najpełniejszym zakresie. Relacja z opiekunem to dla małego dziecka fundament rozwoju. Dziecko w wieku żłobkowym nie rozumie jeszcze świata jak dorosły. Potrzebuje dorosłego, który da mu poczucie bezpieczeństwa, – że ktoś je widzi, słyszy, rozumie i zareaguje, gdy będzie potrzebować pomocy.

Teoria przywiązania w praktyce żłobkowej

John Bowlby i Mary Ainsworth opisali, jak małe dzieci budują poczucie bezpieczeństwa. Potrzebują trzech rzeczy: przewidywalności (*wiem, co będzie dalej*), stołości (*te same osoby się mną opiekują*) i responsywności, (gdy *daję sygnał, dorosły reaguje*). Opiekun w żłobku nie zastępuje rodzica, ale przez wiele godzin dziennie pełni funkcję "bezpiecznej przystani".

Przewidywalność: Stały rytm dnia. Rytuały powitania i pożegnania. Uprzedzanie o zmianach (*"za chwilę będziemy jeść śniadanie"*). Wyjaśnianie, co się dzieje (*"dzisiaj zamiast pani Kasi jest pani Magda, bo pani Kasia jest chora"*).

Stalość: System opiekunów wiodących – każde dziecko ma "swoją" opiekunkę, która jest dla niego głównym punktem odniesienia. Minimalizowanie rotacji personelu. Ciągłość opieki – te same osoby pracują z tą samą grupą.

Responsywność: Reagowanie na płacz – nie ignorujemy, nie "dajemy się wypłakać". Odpowiadanie na sygnały dziecka, – gdy wyciąga ręce, bierzemy na kolana; gdy pokazuje coś palcem, patrzymy i komentujemy. Dostrzeganie potrzeb – zmęczenia, głodu, potrzeby bliskości, potrzeby wyciszenia.

Wspólne sposoby nawiązywania relacji, – co spisać?

Standard wymaga określenia wspólnych dla całego personelu sposobów w trzech obszarach. Nie chodzi o to, by każdy opiekun miał swój styl – chodzi o spójność. Dziecko potrzebuje przewidywalności. Jeśli jedna opiekunka reaguje na płacz przytuleniem, a druga krzyczy "przestań ryczeć" – dziecko jest zdezorientowane.

Obszar 1 – Nawiązywanie relacji dające poczucie bezpieczeństwa: Schodzimy na poziom dziecka (*kucamy, siadamy*). Nawiązujemy kontakt wzrokowy. Używamy imienia dziecka. Mówimy spokojnym, ciepłym tonem. Nie rozmawiamy o dziecku ponad jego głowę. Jesteśmy dostępni fizycznie – pozwalamy się przytulić, usiąść na kolanach. Reagujemy na płacz – podchodzimy, sprawdzamy, co się dzieje, pocieszamy.

Obszar 2 – Reagowanie werbalne i niewerbalne na zachowania dzieci: Jak reagujemy na płacz? - Podchodzimy, nazywamy emocje: "widzę, że jesteś smutny", pocieszamy. Jak reagujemy na złość/frustrację? - Nazywamy: - "jesteś zły, bo Tomek zabrał ci zabawkę?", Pomagamy znaleźć rozwiązanie. Jak reagujemy na agresję między dziećmi? - Spokojnie, ale stanowczo: - "bicie boli, Zosia płacze", nie krzyczymy, nie karzemy. Jak reagujemy na odmowę? - Szanujemy granice dziecka (*tam gdzie to możliwe*) - nie zmuszamy do jedzenia, przytulania obcych osób itp..

Obszar 3 – Komunikowanie aktywności i zmian: Uprzedzamy o tym, co będzie - "za chwilę jemy śniadanie". Dajemy czas na przejście między aktywnościami – nie wrywamy z zabawy bez ostrzeżenia. Wyjaśniamy zmiany w planie - "dziś nie idziemy na dwór, bo pada deszcz, ale zrobimy coś fajnego w sali". Informujemy o zmianach personalnych - "dziś jest z nami pani Ola".

Ton głosu i mowa ciała

Dzieci czytają mowę ciała często lepiej niż słowa. Możesz mówić miłe rzeczy zirytowanym tonem – dziecko usłyszy irytację, nie słowa. Możesz kucnąć i powiedzieć spokojnie - "nie wolno bić" – dziecko usłyszy granicę, ale bez zagrożenia.

Na co zwracać uwagę: Czy schodzimy na poziom dziecka, czy stoimy nad nim? Czy nawiązujemy kontakt wzrokowy? Czy nasza twarz wyraża ciepło, czy znudzenie/irytację? Czy dotykamy dziecko delikatnie, czy chwytamy i ciągniemy? Czy ton głosu jest spokojny, czy podniesiony?

Mapa tonu i mowy ciała

Coroczna samoocena interakcji

Standard wymaga corocznej samooceny personelu w zakresie interakcji z dziećmi. Forma jest dowolna – ankieta, rozmowa, spotkanie zespołowe. Ważne, by samoocena była bezpieczna – lepiej anonimowa, by opiekunki mogły szczerze przyznać, z czym mają trudności.

Wnioski dokumentujemy i wykorzystujemy do doskonalenia.

Przykładowe pytania: Jak często schodzę na poziom oczu dziecka podczas rozmowy? Jak reaguję, gdy dziecko płacze? Czy zdarza mi się podnosić głos na dzieci? Czy uprzedzam dzieci o zmianach? Co mi idzie dobrze w budowaniu relacji? Nad czym chcę popracować?

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Dokumentacja:

- ☐ Czy mamy spisane wspólne sposoby nawiązywania relacji z dziećmi?
- ☐ Czy mamy spisane wspólne sposoby reagowania na zachowania dzieci?
- ☐ Czy mamy spisane sposoby komunikowania aktywności i zmian?

Praktyka:

- ☐ Czy cały personel zna i stosuje te sposoby?
- ☐ Czy sposoby są spójne w całym zespole?
- ☐ Czy reagujemy na płacz dzieci (*nie ignorujemy*)?

Samoocena:

- ☐ Czy przeprowadzamy coroczną samoocenę interakcji z dziećmi?
- ☐ Czy wnioski są dokumentowane?

Rozdział 6. Poczucie przynależności i autonomia dziecka

Fundament Konwencyjny

Artykuł 12 Konwencji – zapewnia o prawie dziecka do wyrażania własnych poglądów we wszystkich sprawach go dotyczących – z uwzględnieniem wieku i dojrzałości. Nawet bardzo małe dziecko ma prawo do tego, by jego preferencje były dostrzegane. *Artykuł 31* - gwarantuje prawo do uczestniczenia w życiu kulturalnym – celebrowanie świąt, buduje poczucie wspólnoty. *Artykuł 29* - wskazuje na rozwijanie szacunku dla innych kultur i przygotowanie do życia w społeczeństwie.

Przestrzeń, która mówi:

Organizacja przestrzeni budująca przynależność

Poczucie przynależności nie buduje się samo. Wymaga świadomego tworzenia warunków. Przestrzeń mówi do dziecka – albo "tu jest twoje miejsce", albo "jesteś tu tylko gościem".

Elementy budujące przynależność: Szafka w szatni oznaczona zdjęciem dziecka – to MOJE miejsce. Haczyk na ręcznik ze zdjęciem – to MÓJ ręcznik. Galeria zdjęć z życia grupy na ścianach – to NASZA historia. Prace dzieci eksponowane na wysokości ich oczu – JA to zrobiłem. Zdjęcia rodzin dzieci w widocznym miejscu – moja rodzina jest tu obecna, nawet, gdy nie ma jej fizycznie.

Odzwierciedlanie różnorodności: Lalki o różnym kolorze skóry, różnej płci, z cechami niepełnosprawności. Książki pokazujące różne typy rodzin, różne kultury. Napisy

informacyjne w językach ojczystych wszystkich dzieci w grupie. Dziecko, które widzi w otoczeniu odzwierciedlenie siebie i swojej rodziny, czuje się włączone i akceptowane.

Wspieranie autonomii – umożliwianie wyborów

Autonomia nie oznacza braku granic. Oznacza przestrzeń na własne wybory w ramach bezpiecznych granic wyznaczonych przez dorosłych; np. dwulatek nie decyduje, czy idzie spać, – ale może wybrać, którą książkę obejrzy przed snem.

Przykłady możliwych wyborów: przy posiłku: - "chcesz kanapkę z serem czy z dżemem?", "dużo czy mało?", "pijesz z kubka czy ze słomki?"; przy zabawie: - "bawisz się klockami czy farbami?", "w którym kącie chcesz się bawić?"; przy ubieraniu: - "niebieska bluzka czy czerwona?", "założysz sam czy pomóc?"; przy aktywnościach: - "chcesz teraz posłuchać bajki czy pobawić się w kącie?". Te drobne wybory budują poczucie sprawczości.

Dostępność materiałów: Zabawki i materiały na niskich, otwartych regałach – dziecko może samo podejść i wziąć. Nie musi prosić dorosłego o każdą rzecz. Pojemniki przezroczyste lub z etykietami-zdjęciami, żeby dziecko wiedziało, co jest w środku. To proste rozwiązanie organizacyjne radykalnie zwiększa poczucie sprawczości.

Zwiększanie samodzielności

Samodzielność wymaga czasu i cierpliwości. Harmonogram dnia musi uwzględniać, że czynności wykonywane przez dzieci trwają dłużej. Jeśli na przebranie przed wyjściem zaplanowano 5 minut – nie ma przestrzeni na samodzielność. Jeśli 20 minut – jest czas, by dziecko samo założyło buty.

Przykład rozwojowego ubierania: Opiekunka nie ubiera dwulatka sama (*byłoby szybciej*). Kuca obok i mówi: - "Teraz zakładamy kurtkę. Włóż rękaw – najpierw lewą rękę – dobrze! Teraz prawą – świetnie! Zapinamy zamek – spróbuj sam – od dołu – chwyć za suwak – ciągnij do góry – prawie! – Jeszcze troszeczkę – UDAŁO SIĘ! Sam zapiąłeś kurtkę!". Trwało dłużej, ale dziecko doświadczyło sukcesu.

Wspieranie współpracy i komunikacji w grupie

Dla wielu dzieci żłobek to pierwsze doświadczenie bycia w grupie rówieśników. Nie wiedzą jeszcze, jak dzielić się, czekać na swoją kolej, rozwiązywać konflikty. Potrzebują wsparcia dorosłych.

Rola personelu: Pomagamy nawiązywać kontakt: - "Popatrz, Zosia też bawi się klockami, może zbudujecie razem wieżę?". Tłumaczymy intencje: - "Tomek chce ci dać zabawkę, wyciąga do ciebie rączkę". Modelujemy formy grzecznościowe: - "Powiedz Kasi proszę, jeśli chcesz tę zabawkę". Pomagamy w konfliktach: - "Widzę, że oboje chcecie tę lalkę. Marysia jest smutna. Może wymienicie się za chwilę?"

Wspólne aktywności budujące współpracę: Zabawy z chustą animacyjną – wszyscy muszą działać razem. Wspólne sprzątanie – "Popatrzcie, jak szybko posprzątaaliśmy, bo każdy pomógł!". Wspólne projekty – razem malujemy wielki plakat, razem budujemy wieżę z klocków. Śpiewanie w kółeczku, zabawy taneczne.

Celebrowanie świąt i ważnych wydarzeń

Świętowanie buduje poczucie wspólnoty. Nie chodzi o elaboraty przedstawienia i występy – małe dzieci ich nie potrzebują. Chodzi o proste rytuały, które budują wspólną historię grupy.

Co warto celebrować: Urodziny dzieci – korona urodzinowa, wspólne "Sto lat", rysunki od kolegów. Święta kalendarzowe dostosowane do wieku – Mikołajki, choinka, Wielkanoc, bez skomplikowanych scenariuszy. Pory roku – pierwszy śnieg, przylatują bociany, kwitnienie drzew, zbiór jabłek. Wydarzenia z życia grupy – powitanie nowego dziecka, pożegnanie odchodzącego do przedszkola.

Wrażliwość na różnorodność: Celebracje powinny być włączające. Jeśli w grupie są dzieci z rodzin o różnych tradycjach – warto je uwzględnić. Można skupiać się na uniwersalnych elementach (*zima = światło w ciemności, wiosna = odrodzenie przyrody*) lub poznawać tradycje różnych kultur.

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Poczucie przynależności:

- ☐ Czy dzieci mają "swoje" miejsca (*szafka, haczyk, półka*)?
- ☐ Czy w przestrzeni są zdjęcia dzieci i ich rodzin?
- ☐ Czy zabawki odzwierciedlają różnorodność?

Autonomia:

- ☐ Czy dajemy dzieciom możliwość wyboru w ciągu dnia?
- ☐ Czy materiały są dostępne dla dzieci bez pomocy dorosłego?

☐ Czy dajemy czas na samodzielne wykonywanie czynności?

Współpraca:

☐ Czy pomagamy dzieciom nawiązywać kontakty z rówieśnikami?

☐ Czy organizujemy wspólne aktywności budujące współpracę?

Celebrowanie:

☐ Czy świętujemy urodziny dzieci?

☐ Czy celebруем święta i pory roku?

☐ Czy celebracje są włączające dla wszystkich rodzin?

Rozdział 7. Poznawanie świata – eksploracja i odkrywanie

Fundament Konwencyjny

Artykuł 29 Konwencji wskazuje, że edukacja powinna rozwijać osobowość, talenty i zdolności dziecka w jak najpełniejszym zakresie. Dla dziecka do lat trzech "edukacja" to przede wszystkim eksploracja świata wszystkimi zmysłami. Dziecko uczy się przez dotykanie, próbowanie, obserwowanie, słuchanie – nie przez wykłady i karty pracy.

Jak małe dziecko poznaje świat?

Dziecko do lat trzech jest naturalnym badaczem. Nie trzeba go "uczyć" ciekawości – trzeba jej nie zgasić. Dziecko eksploruje świat przez: dotykanie wszystkiego (*włącznie z wkładaniem do ust*), obserwowanie (*uwagne patrzenie na mrówkę przez 10 minut*), eksperymentowanie, (*co się stanie, jak wrzucę klocek do wody?*), Powtarzanie (*sto razy ta sama zabawa, – bo tak się uczy*), naśladowanie dorosłych i starszych dzieci.

Rola dorosłego: Nie "nauczyciel" prowadzący lekcje, ale towarzysz eksploracji. Ktoś, kto nazywa to, co dziecko widzi i robi. Ktoś, kto zadaje pytania pobudzające myślenie. Ktoś, kto zapewnia bezpieczeństwo, ale nie ogranicza nadmiernie. Ktoś, kto cieszy się odkryciami razem z dzieckiem.

Organizacja przestrzeni wspierająca eksplorację

Przestrzeń ma "zapraszać" do odkrywania. Nie wszystko naraz (*chaos przytłacza*), ale różnorodne możliwości w uporządkowanych strefach.

Strefy zainteresowań (przykłady): Strefa konstrukcyjna – klocki drewniane, układanki, puzzle. Strefa zabaw tematycznych – kącik kuchenny, lalki, narzędzia. Strefa plastyczna – kredki, farby, plastelina, materiały do kolażu. Strefa sensoryczna – piasek, woda, kasza, materiały o różnych fakturach. Strefa czytania – książki na niskich półkach, poduszki do siedzenia. Strefa ruchowa – materace, podesty, tunel.

Materiały otwarte:, Czyli takie, które nie mają jednego określonego zastosowania. Klocki drewniane (*zamiast zestawów do złożenia jednej rzeczy*), kawałki tkanin, naturalne przedmioty – szyszki, kamyki, patyki, muszle, kasztany, pudełka różnej wielkości. Takie materiały pobudzają wyobraźnię – dziecko samo nadaje im znaczenie.

Nazywanie i opisywanie świata

Standard wymaga używania określeń dla cech przedmiotów i zjawisk. Nie chodzi o "lekcje" – chodzi o naturalne wplatanie języka w codzienność.

Nazywamy kolory: - "Podaj mi czerwony klocek", "Twoja bluzka jest niebieska", "Patrz, liść jest żółty, bo jesień".

Nazywamy kształty: - "To koło, jest okrągłe jak piłka", "To kwadrat, ma cztery rogi", "Księżyc wygląda jak rogalik".

Nazywamy wielkości i ilości: - "To jest duży pies, a to mały piesek", "Masz dwa klocki, a Zosia ma trzy", "Ten stos jest wyższy".

Nazywamy położenie: - "Piłka jest pod stołem", "Misiek siedzi na krześle", "Klocek jest obok pudełka".

Nazywamy cechy: - "Kamyk jest gładki", "Szyszka jest szorstka", "Woda jest mokra i zimna", "Piasek jest sypki".

Kontakt z przyrodą

Przyroda to najlepsze laboratorium dla małego dziecka. Codzienne wyjścia na zewnątrz – niezależnie od pogody (*z wyjątkiem ekstremalnych warunków*) – są niezbędne.

Co można robić na zewnątrz: Obserwować ptaki, owady, rośliny. Zbierać liście, kasztany, patyki. Chodzić po kałużach (*w kałoszach*). Dotykać kory drzew, trawy, piasku. Słuchać dźwięków przyrody – śpiewu ptaków, szumu wiatru. Obserwować zmiany pór roku. Sadzić rośliny i obserwować ich wzrost. Karmić ptaki zimą.

Przyroda w sali: - Rośliny w doniczkach. Akwarium lub terrarium, (jeśli *są warunki do właściwej opieki*). Naturalne materiały do zabawy. Zdjęcia przyrody, książki o zwierzętach i roślinach. Kącik przyrody z eksponatami zebranymi na spacerach.

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Przestrzeń:

- ☐ Czy mamy wydzielone strefy zainteresowań?
- ☐ Czy są dostępne materiały otwarte (*klocki, naturalne przedmioty*)?
- ☐ Czy materiały są rotowane, by utrzymać zainteresowanie?

Język:

- ☐ Czy personel nazywa kolory, kształty, wielkości w codziennych sytuacjach?
- ☐ Czy opisujemy to, co dzieci robią i widzą?

Przyroda:

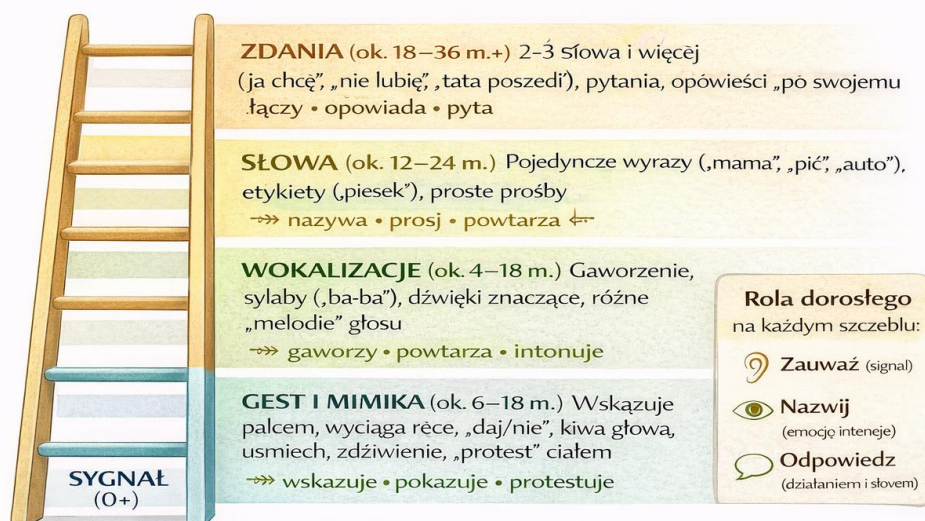
- ☐ Czy wychodzimy na zewnątrz codziennie (*niezależnie od pogody*)?
- ☐ Czy dzieci mają kontakt z naturalnymi materiałami?
- ☐ Czy obserwujemy z dziećmi zmiany pór roku?

Rozdział 8. Komunikacja i rozwój mowy

Fundament Konwencyjny

Artykuł 12 Konwencji mówi o prawie dziecka do swobodnego wyrażania własnych poglądów. *Artykuł 13* idzie dalej – dziecko ma prawo do swobodnej wypowiedzi w formie ustnej, pisemnej, artystycznej lub z wykorzystaniem każdego innego środka przekazu według własnego wyboru. Prawo do wyrażania siebie i bycia wysłuchanym nie zaczyna się, gdy dziecko mówi zdaniami. Zaczyna się od pierwszego płaczu, pierwszego uśmiechu, pierwszego gestu.

Drabina komunikacji 0–3: od sygnału do zdania

Prawo do bycia wysłuchanym zaczyna się przed mową.
Każdy szczebel wymaga odpowiedzi dorosłego.

Rozwój mowy w pierwszych trzech latach

Dziecko przechodzi niezwykłą drogę: od noworodka komunikującego się przez płacz, przez niemowlę gaworzące, przez roczniaka mówiącego pierwsze słowa, po dwu- i trzylatka budującego zdania. Ta droga wymaga środowiska bogatego w język – dziecko musi słyszeć mowę, być zachęcane do komunikacji i doświadczać, że jego próby porozumiewania się spotykają się z odpowiedzią.

Mówienie do dzieci – jak i kiedy?

Ilość słów, które dziecko słyszy w pierwszych latach życia, ma bezpośredni związek z jego późniejszymi kompetencjami językowymi. Ale liczy się nie tylko ilość – liczy się jakość. Słowa kierowane bezpośrednio do dziecka, połączone z kontaktem wzrokowym, gestem, dotykiem.

Kiedy mówić?: Przy każdej okazji, szczególnie podczas czynności pielęgnacyjnych - przewijanie, karmienie, ubieranie, mycie rąk – bo to momenty intensywnej interakcji jeden na jeden. "Teraz zakładamy kurtkę. Najpierw lewy rękaw – włóż rączkę – świetnie! Teraz prawy – o, już prawie! Zapinamy zamek – ciągniemy do góry – gotowe!"

Jak mówić?: Do małych dzieci mówimy wolniej, z wyraźniejszą intonacją, z melodią głosu, prostszymi zdaniami. Powtarzamy ważne słowa. Używamy pytań i wykrzykników. Jesteśmy na poziomie dziecka – kucamy, by oczy były na tej samej wysokości. Nawiązujemy kontakt wzrokowy.

Aktywne słuchanie

Aktywne słuchanie dziecka, które jeszcze nie mówi, oznacza uważność na wszystkie sygnały: - kierunek wzroku, gesty, mimikę, wokalizacje. Niemowlę, które patrzy na zabawkę i wydaje dźwięki, komunikuje swoje zainteresowanie. Opiekunka, która to zauważa: - "Widzę, że patrzysz na misia. Podoba ci się? Chcesz go dotknąć?" – odpowiada na tę komunikację.

Słuchanie dzieci, które już mówią: Dwulatek potrzebuje czasu. Mowa jest jeszcze niepełna, szuka słów, powtarza sylaby. Dorosły, który aktywnie słucha: - nie przerywa, nie kończy zdań za dziecko, utrzymuje kontakt wzrokowy, kiwa głową, daje sygnały, że słucha. Gdy dziecko skończy – powtarza w poprawnej formie, rozwijając wypowiedź. Dziecko: - "Tam... kotka... miauu!" - Dorosły: - "Widziałaś kotkę za oknem?; Kotka miauczała?; Tak, widziałam – była szara i siedziała na płocie!"

Wzbogacanie słownictwa

Dzieci są jak gąbki – chłoną słowa słyszane wielokrotnie, w znaczącym kontekście, połączone z konkretnymi doświadczeniami.

Nazywanie: - "To jest jabłko. Jabłko jest czerwone. Jabłko jest okrągłe. Jabłko jest twarde – poczuj. Jabłko jest gładkie. Teraz ugryziesz – jabłko jest słodkie i soczyste." W kilku zdaniach dziecko słyszy nazwę wielokrotnie plus przymiotniki opisujące kolor, kształt, fakturę, smak.

Rozszerzanie wypowiedzi dziecka: Dziecko: - "Piesek". Dorosły: "Tak, to jest piesek. Duży brązowy piesek. Piesek biega po trawie. Piesek ma długi ogon. Piesek szczeka – słyszysz?" Pojedyncze słowo dziecka staje się pretekstem do całej opowieści.

Bogaty język: Nie tylko podstawowe słowa. Zamiast "duży" i "mały" – ogromny, malutki, wielki, drobny, potężny, miniaturowy. Zamiast "ładny" – piękny, uroczy, zachwycający, kolorowy. Dzieci są zdolne do przyswajania bogatszego słownictwa, niż dorośli zakładają.

Wspólne czytanie

Wspólne czytanie to jeden z najważniejszych elementów tworzenia środowiska bogatego w język. Łączy mówienie, słuchanie, wzbogacanie słownictwa, budowanie relacji.

Jak to wygląda z małymi dziećmi?: Nie linearne czytanie od pierwszej do ostatniej strony. Raczej wspólne oglądanie, komentowanie, rozmowa wokół obrazków. "Popatrz, tu jest kotek. A tu myszka. Kotek goni myszkę. Gdzie są uszka kotka? Pokaż. A jak robi kotek? Miauu miauu!"

Dzieci mogą dotykać książki, przewracać strony (*nawet w przypadkowej kolejności*), pokazywać paluszkami.

Organizacja: Kącik z książkami – półka na wysokości dziecka, wygodne siedziska (*poduszki, pufy*). Książki dostępne przez cały dzień, nie tylko w "czasie na czytanie". Różnorodność – książki z twardymi stronami dla najmłodszych, książki dotykowe, książki z okienkami, klasyczne ilustrowane.

Wierszyki i piosenki: Tradycyjne zabawy słowne – "Idzie rak nieborak", "Sroczka kaszkę warzyła" – łączą rytm, melodię, gest i słowo. Są doskonałym narzędziem rozwoju językowego.

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Mówienie do dzieci:

- ☐ Czy personel rozmawia z dziećmi podczas czynności pielęgnacyjnych?
- ☐ Czy schodzimy na poziom dziecka podczas rozmowy?
- ☐ Czy używamy bogatego słownictwa?

Słuchanie dzieci:

- ☐ Czy reagujemy na niewerbalne sygnały niemowląt?
- ☐ Czy dajemy czas dzieciom na dokończenie wypowiedzi?
- ☐ Czy rozwijamy wypowiedzi dzieci?

Wspólne czytanie:

- ☐ Czy mamy kącik z książkami dostępnymi dla dzieci?
- ☐ Czy codziennie czytamy dzieciom?
- ☐ Czy śpiewamy piosenki i recytujemy wierszyki?

Rozdział 9. Rozwój fizyczny i angażowanie zmysłów

Fundament Konwencyjny

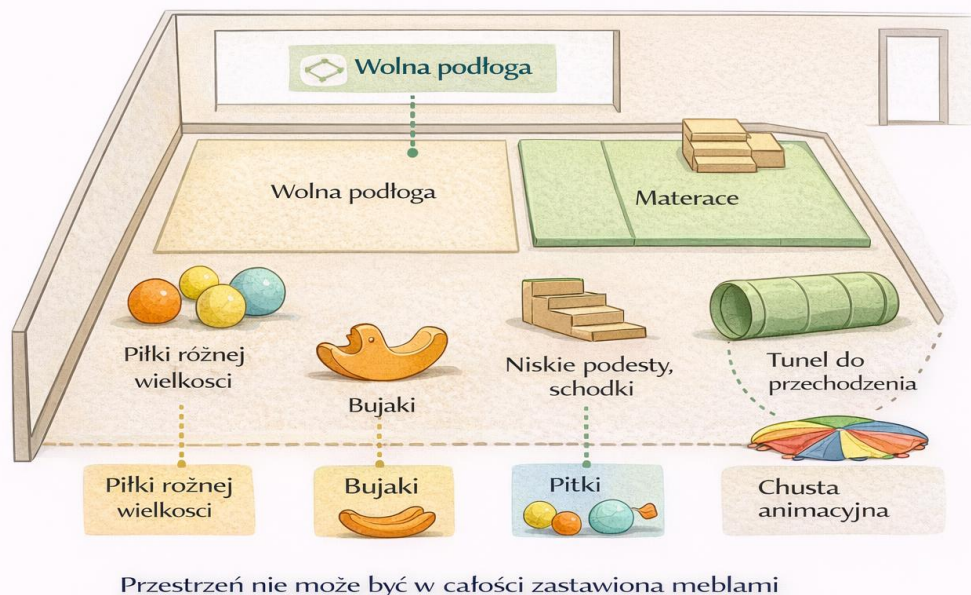
Artykuł 29 Konwencji wskazuje na rozwijanie zdolności fizycznych dziecka w jak najpełniejszym zakresie. *Artykuł 31* gwarantuje prawo do zabawy – dla małego dziecka zabawa to podstawowa forma aktywności fizycznej i poznawania świata przez zmysły. Rozwój fizyczny i sensoryczny nie dzieje się automatycznie – wymaga środowiska, które go wspiera.

Motoryka duża – ruch całego ciała

Chodzenie, bieganie, wspinanie się, skakanie, turlanie się, rzucanie piłką. Motoryka duża potrzebuje przede wszystkim przestrzeni – wolnego miejsca, gdzie dziecko może się poruszać swobodnie.

Strefa ruchowa w sali: Wolna przestrzeń na podłodze (*nie wszystko zastawione meblami*). Materace do turlania się. Niskie podesty i schodki do wspinania. Tunel do przechodzenia. Piłki różnej wielkości. Bujaki. Chusta animacyjna.

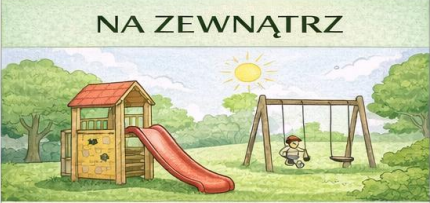
Strefa ruchowa w sali: minimalny standard

Codziennie wyjścia na zewnątrz: Przestrzeń zewnętrzna oferuje możliwości, których wewnątrz nie jest w stanie zapewnić. Bieganie na większe odległości. Wspinanie na wyższe konstrukcje. Huśtanie się. Kopanie piłki bez obawy o rozbicie czegoś. Głośne śpiewanie i

krzyczenie. Standard wymaga zabaw na powietrzu ze szczególnym uwzględnieniem – to nie dodatek na ładną pogodę, to codzienność.

Codziennie wyjścia na zewnątrz — dlaczego jest nie do zastąpienia

WEWNĄTRZ	NA ZEWNĄTRZ
	
✓ krótsze dystanse ✓ niska konstrukcja ✓ bardziej kontrolowane bodźce	✓ możliwość długiego biegu, wspinania ✓ równowaga i siła ✓ naturalne bodźce, słońce ✓ większa odporność

Większy zakres ruchu, więcej bodźców sensorycznych, podłoże trawiaste = doświadczenia **NIE DO ZASTĄPIENIA**

Motoryka mała – sprawność rąk

Chwytywanie, manipulowanie przedmiotami, rysowanie, nawlekanie, przekładanie. Motoryka mała potrzebuje różnorodnych przedmiotów o różnych kształtach, wielkościach i fakturach.

Materiały wspierające: Klocki różnej wielkości. Układanki i puzzle (*proste, z dużymi elementami*). Pojemniki do przekładania przedmiotów. Koraliki do nawlekania (*duże, bezpieczne*). Kredki, pisaki, farby. Plastelina, masa solna. Nożyczki (*bezpieczne, dla dzieci*) dla starszych dwu- i trzylatków.

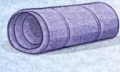
Czucie głębokie (propriocepcja) i schemat ciała

Czucie głębokie to zmysł, dzięki któremu wiemy, gdzie są części naszego ciała, nawet, gdy nie patrzymy. Wiemy, ile siły włożyć w ruch. U małych dzieci ten zmysł dopiero się rozwija i wymaga stymulacji.

Zabawy stymulujące czucie głębokie: Pchanie ciężkich przedmiotów (*wózek z klockami*). Noszenie ciężarów (*torba z piaskiem, woreczki*). Turlanie się w kocu (*opiekunka zawija dziecko i turla*). Przechodzenie przez tunel z tkaniny (*czując opór materiału*). Skakanie na materacu. Mocne przytulanie (*na życzenie dziecka*). "Kanapka" – dziecko leży między poduszkami, lekko dociskamy. Zabawy z ciężkim kocem.

Dzieci szczególnie potrzebujące: Można je rozpoznać – wiercą się, nie mogą usiedzieć, uwielbiają mocne przytulanie, lubią skakać i huśtać się intensywnie. Ich układ nerwowy potrzebuje więcej bodźców proprioceptywnych.

Czucie głębokie (propriocepcja) – bank działań

 Pchanie • pchanie wózka z klockami • przesuwanie ciężkich przedmiotów (np. stolika)	 Noszenie • torba z piaskiem, ciężki woreczek z grochem • przenoszenie ciężkich rzeczy
 Docisk • torba z piaskiem, ciężki woreczek	Tylko za zgodą dziecka • przytulanie „na misia” • lekki docisk poduszkami („kanapka”)
 Turlanie • turla się w kocu (nawiniętego) • turla się po materacu	 Tunel/opór • czołganie się w tunelu z dzianiny • przechodzenie przez tunel lub między poduszkami
 Skoki • skakanie na materacu → skakanie z podestu (nogi ugięte, • Przeładowanie bączków → Kórsza regulacja emocji	

Angażowanie zmysłów

Małe dzieci poznają świat przede wszystkim przez zmysły. Muszą dotknąć tysiąca powierzchni, usłyszeć tysiące dźwięków, zobaczyć tysiące kolorów – zanim rozwiną myślenie abstrakcyjne. Ale uwaga: za mało bodźców hamuje rozwój, za dużo przytłacza.

Wzrok: Kolory stonowane, nie jaskrawe i krzykliwe (*nadmiar jaskrawych barw przeciąża*). Naturalne światło przez duże okna. Lustro na wysokości dziecka. Wyraziste, ale przemyślane elementy wizualne (*nie wszystko naraz*).

Słuch: Elementy wygłuszające (*dywany, zasłony*) – ciągły hałas przeciąża. Momenty ciszy w ciągu dnia. Ale też: muzyka, piosenki, instrumenty (*bębenki, grzechotki, dzwoneczki*). Odgłosy przyrody na spacerach.

Dotyk: Różnorodne faktury i materiały. Strefa sensoryczna – piasek, woda, kasza, ryż. Materiały naturalne – drewno, kamienie, szyszki, muszle. Tkaniny o różnych fakturach (*miękkie, szorstkie, gładkie*).

Węch i smak: Zioła w doniczkach (*bazylia, mięta, lawenda*). Pachnące naturalne materiały. Poznawanie potraw podczas posiłków – nazywanie, wąchanie, próbowanie.

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Motoryka duża:

- ☐ Czy w sali jest wolna przestrzeń do ruchu?
- ☐ Czy są sprzęty wspierające ruch (*materace, podesty, tunel*)?
- ☐ Czy wychodzimy na zewnątrz codziennie?

Motoryka mała:

- ☐ Czy są dostępne materiały rozwijające sprawność rąk?
- ☐ Czy dzieci mają okazję do rysowania, lepienia, przekładania?

Zmysły:

- ☐ Czy przestrzeń jest przyjazna sensorycznie (*nieprzytłaczająca*)?
- ☐ Czy dzieci mają kontakt z różnorodnymi fakturami i materiałami?
- ☐ Czy jest strefa sensoryczna (*piasek, woda, materiały naturalne*)?

Rozdział 10. Twórcza ekspresja i kontakt z kulturą

Fundament Konwencyjny

Artykuł 31 Konwencji stanowi, że dziecko ma prawo do uczestnictwa w życiu kulturalnym i artystycznym. *Artykuł 13* zapis o prawie do swobodnej wypowiedzi – w formie ustnej, pisemnej lub artystycznej. *Artykuł 29* wskazuje na rozwijanie osobowości i talentów. Twórcza ekspresja i kontakt z kulturą nie są luksusem ani ozdobnikiem – są realizacją praw dziecka.

Czym jest twórczość małego dziecka?

Dla dorosłego twórczość to efekt – obraz, piosenka, wiersz. Dla małego dziecka twórczość to proces – samo działanie, samo doświadczanie, samo zanurzenie się w materiale. Dwulatek zanurzający dłoń w farbie i przykładający ją do kartki nie planuje obrazka. On doświadcza – czuje chłód farby, obserwuje jak kolory się mieszają, odkrywa, że jego ruch zostawia ślad.

"Sto języków dziecka": Pedagogowie z Reggio Emilia mówią o wielu sposobach wyrażania siebie. Mowa jest tylko jednym z nich. Obok niej: ruch, gest, rysunek, malowanie, lepienie, budowanie, taniec, muzyka, odgrywanie ról. Każdy z tych "języków" pozwala dziecku powiedzieć coś, czego słowami powiedzieć jeszcze nie potrafi.

Warunki do działań twórczych

Warunki to nie tylko materiały – to także przestrzeń, czas, atmosfera i postawa dorosłych.

Przestrzeń: Kącik plastyczny z materiałami na niskich półkach – dziecko może samo podejść i wziąć. Sztaluga z dużym arkuszem papieru. Folia na podłodze (*farba kapie – i to jest ok*)...*Fartuszki* ochronne dostępne dla dzieci. Miejsce na suszenie prac.

Materiały – różnorodność: Różne faktury i konsystencje – farba (*wilgotna, gładka*), kredki (*suche, wymagające nacisku*), plastelina (*twarda, wymagająca siły*), masa solna (*mięka, plastyczna*), glina, piasek kinetyczny. Różne możliwości działania – materiały do zostawiania śladów (*kredki, farby*), do budowania (*klocki*), do modelowania (*plastelina, glina*), do komponowania (*kolaż, materiały naturalne*). Materiały otwarte – niemające jednego określonego zastosowania.

Czas: Tworzenie wymaga czasu – nie można poganiać. Harmonogram dnia musi zostawiać przestrzeń na spontaniczną twórczość, nie tylko "zaplanowane zajęcia plastyczne".

Postawa dorosłego: Towarzystwo, nie instruowanie. Obserwowanie. Opisywanie tego, co widzi (*zamiast oceniania*): "Widzę, że użyłeś dużo niebieskiej farby, tutaj są falowane linie, a tu okrągłe plamy" – zamiast "ładny obrazek". Zadawanie pytań pobudzających: „Co się stanie, jeśli zmieszasz te dwa kolory?”. Akceptowanie bałaganu i hałasu, jako części procesu twórczego.

Kontakt z wytworami kultury

Standard wyraźnie rozróżnia twórczą ekspresję dziecka (*własne działania*) i poznawanie wytworów kultury (*kontakt z tym, co stworzyli inni*). Oba są ważne.

Muzyka: Instrumenty perkusyjne dostępne dla dzieci (*bębenki, tamburyny, marakasy*). Codzienne śpiewanie – piosenki przy różnych momentach dnia. Różnorodność – nie tylko piosenki dziecięce, też muzyka klasyczna, ludowa, z różnych kultur. Taniec i ruch przy muzyce.

Sztuki wizualne: Reprodukcyjne obrazów na ścianach – kolorowe, przyciągające wzrok (*nie muszą być "dziecięce"*). Albumy z reprodukcjami do wspólnego oglądania. Książki z pięknymi ilustracjami. Estetyka całej przestrzeni – harmonia kolorów, przemyślana aranżacja.

Literatura: Książki obrazkowe wysokiej jakości (*piękne ilustracje, wartościowy tekst*). Wiersze i rymowanki. Kołysanki. Baśnie i legendy dostosowane do wieku. Codzienne czytanie.

Tradycje: Celebrowanie świąt (*połączone z tworzeniem – dekoracje, ozdoby*). Poznawanie zwyczajów związanych z porami roku. Wrażliwość na różnorodność kulturową rodzin w grupie.

Czego unikać?

Prac "pod dyktando" – wszyscy robią to samo w tym samym czasie tą samą techniką, a wyniki mają wyglądać identycznie. Oceniania i porównywania (*"ładne"/"brzydkie", "Zosia zrobiła lepiej"*). Poprawiania prac dzieci. Kolorowanek i szablonów zamiast swobodnej twórczości. Wymagania "efektu" – dla małego dziecka liczy się proces, nie produkt.

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Warunki do twórczości:

- ☐ Czy mamy kącik plastyczny z dostępnymi materiałami?
- ☐ Czy materiały są różnorodne (*różne faktury, możliwości*)?
- ☐ Czy jest czas na spontaniczną twórczość (*nie tylko zaplanowane zajęcia*)?
- ☐ Czy akceptujemy bałagan, jako część procesu?

Postawa personelu:

- ☐ Czy opisujemy prace dzieci (*zamiast oceniać*)?
- ☐ Czy pozwalamy na swobodną ekspresję (*nie prace pod dyktando*)?
- ☐ Czy nie poprawiamy prac dzieci?

Kontakt z kulturą:

- ☐ Czy są dostępne instrumenty muzyczne?
- ☐ Czy codziennie śpiewamy i słuchamy muzyki?

- ☐ Czy przestrzeń jest estetyczna (*harmonijna, przemyślana*)?
- ☐ Czy dzieci mają kontakt z piękną ilustracją i sztuką?

Rozdział 11. Praca na podstawie planu opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnego

Fundament Konwencyjny

Artykuł 3 Konwencji stanowi, że we wszystkich działaniach dotyczących dzieci najważniejszy jest najlepszy interes dziecka. Plan opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjny (**Plan OWE**) to narzędzie, które przekłada tę zasadę na codzienną praktykę. Bez planu opieka jest chaotyczna i zależna od przypadku. Z planem – jest świadoma, spójna i podporządkowana dobru dziecka.

Plan, jako żywy dokument

Standard 11 wymaga dwóch rzeczy:, że personel pracuje realizując Plan OWE oraz że plan jest rokrocznie analizowany i dostosowywany. To pokazuje, że plan nie może być martwym dokumentem leżącym w szufladzie. Musi być żywy – używany, na co dzień i modyfikowany, gdy zmieniają się warunki lub potrzeby dzieci.

Co znaczy "praca na podstawie planu"?: Cele zapisane w planie przekładają się na codzienne działania. Metody pracy opisane w planie są faktycznie stosowane przez wszystkie opiekunki. Harmonogram dnia odpowiada temu, co zapisano. Planowane aktywności są realizowane. Personel zna plan i rozumie jego sens – nie tylko „co robimy”, ale „dlaczego tak robimy”.

Coroczna analiza i modyfikacja

Dzieci w instytucji się zmieniają. Jedne odchodzą do przedszkoli, przychodzą nowe. Zmieniają się potrzeby grupy, warunki lokalowe, zasoby kadrowe. Plan musi za tym nadążać.

Kiedy analizować plan?: Raz w roku – najlepiej przed rozpoczęciem nowego roku (*wrzesień*) lub na jego koniec (*czerwiec*). Można też dokonywać bieżących korekt w ciągu roku, jeśli sytuacja tego wymaga.

Co analizować?: Czy cele są nadal aktualne? Czy metody pracy sprawdzają się w praktyce? Czy harmonogram odpowiada potrzebom obecnej grupy dzieci? Czy planowane aktywności są realizowane i czy przynoszą efekty? Jakie są wnioski z obserwacji dzieci, samooceny personelu, opinii rodziców?

Kto analizuje?: Kierownik/dyrektor, ale warto włączyć cały zespół. Opiekunki pracujące z dziećmi, na co dzień mają najlepszą wiedzę o tym, co działa, a co nie. Włączenie zespołu buduje poczucie współautorstwa i odpowiedzialności za plan.

Jak monitorować realizację planu?

Standard nie precyzuje sposobu monitorowania – instytucja ustala go sama. Możliwości jest wiele:

Samoocena i autorefleksja personelu: Arkusze samooceny wypełniane przez opiekunki. Karty autorefleksji dotyczące poszczególnych obszarów pracy. Wspólne omawianie wniosków na spotkaniach zespołu.

Obserwacje: Kierownik obserwuje pracę opiekunek z dziećmi. Po obserwacji – rozmowa i informacja zwrotna. Celem nie jest kontrola i ocena, ale wspieranie rozwoju.

Perspektywa rodziców: Analiza uwag i wniosków zgłaszanych przez rodziców. Badania satysfakcji rodziców. Rozmowy indywidualne.

Dokumentowanie: Prowadzenie systematycznej samooceny i dokumentowanie wniosków może być przyjętą formą potwierdzania realizacji planu. Nie trzeba prowadzić szczegółowego dziennika zajęć – wystarczy udokumentować refleksję nad praktyką.

Związek z innymi standardami

Plan OWE łączy wszystkie standardy w spójną całość. Standard 1 - określa, co plan powinien zawierać. Standardy 4-10 - wskazują, jakie obszary rozwoju dziecka powinny być uwzględnione w planowanych aktywnościach. Standard 12 - wymaga nadzoru nad realizacją planu. Standard 14 - wskazuje, że przestrzeń ma być spójna z planem. Standard 16 - wymaga konsultowania planu z rodzicami.

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Praca na podstawie planu:

- ☐ Czy personel zna Plan OWE?
- ☐ Czy personel rozumie sens zapisów planu (*nie tylko „co”, ale „dlaczego”*)?
- ☐ Czy codzienne działania odpowiadają temu, co zapisano w planie?
- ☐ Czy harmonogram dnia jest faktycznie realizowany?

Coroczna analiza:

- ☐ Czy plan jest analizowany, co najmniej raz w roku?
- ☐ Czy zespół jest włączony w analizę?
- ☐ Czy uwzględniamy wnioski z obserwacji, samooceny, opinii rodziców?
- ☐ Czy plan jest modyfikowany, gdy zmienia się sytuacja?

Rozdział 12. Organizacja pracy personelu i podnoszenie kwalifikacji

Fundament Konwencyjny

Artykuł 3 ust. 3 Konwencji stanowi, że instytucje odpowiedzialne za opiekę powinny działać zgodnie ze standardami ustalonymi przez kompetentne władze, szczególnie w dziedzinie bezpieczeństwa i zdrowia, liczby i kwalifikacji personelu oraz nadzoru. Jakość opieki nad dzieckiem jest nierozdzielnie związana, z jakością pracy dorosłych. Dziecko ma prawo do opieki sprawowanej przez osoby przygotowane, wspierane i funkcjonujące w środowisku sprzyjającym refleksji i rozwojowi.

Organizacja czasu pracy

Wysoka, jakość opieki nie powstaje wyłącznie "na sali z dziećmi". Rodzi się także w przestrzeni rozmowy zespołu, wspólnej refleksji, planowania i analizy praktyki. Standard wymaga, by organizacja pracy umożliwiała personelowi – w ramach czasu pracy – wykonywanie nie tylko bezpośrednich czynności opiekuńczych, ale też działań wspierających, jakość.

Działania poza bezpośrednią pracą z dziećmi: Udział w spotkaniach zespołu. Szkolenia wewnętrzne i zewnętrzne. Samoocena własnej pracy. Planowanie i omawianie realizacji Planu OWE. Spotkania z rodzicami. Monitorowanie rozwoju dziecka. Wszystko to powinno odbywać się w ramach czasu pracy, nie po godzinach.

Praktyczne rozwiązanie: Czas drzemki dzieci (*ok. 1 godzina dziennie*) może być wykorzystywany na część tych czynności. Warto zaplanować stałe dni na spotkania zespołu. Rozmowy z rodzicami – popołudniami, gdy jest więcej opiekunek, a mniej dzieci. Szkolenia dla całego zespołu mogą wymagać modyfikacji grafiku lub godzin pracy instytucji w określone dni.

Wdrażanie nowych pracowników

Pierwsze dni i tygodnie nowego pracownika to czas, w którym kształtują się nawyki, rozumienie wartości, styl pracy. Dobrze zaprojektowane wdrożenie zapewnia ciągłość, jakości opieki mimo zmian kadrowych. Dziecko ma prawo do opieki spójnej i przewidywalnej, niezależnie od rotacji personelu.

Elementy procesu wdrażania: Zapoznanie z dokumentami (*Plan OWE, procedury, kodeks etyczny*). Przydzielenie mentora – doświadczonego pracownika wspierającego w pierwszym okresie. Stopniowe wprowadzenie w obowiązki: od obserwacji, przez asystowanie, po samodzielną pracę pod nadzorem. Regularne rozmowy z przełożonym i mentorem. Udział w szkoleniach wewnętrznych. Planowanie dalszego rozwoju.

W małych placówkach: Procedura może być uproszczona. Mentorem jest często bezpośredni przełożony lub osoba kierująca instytucją. Ważne, by proces istniał – nawet w prostej formie.

Nadzór nad realizacją Planu OWE

Nadzór to nie kontrola rozumiana, jako ocenianie i rozliczanie. To wspieranie, jakości poprzez obserwację, informację zwrotną i refleksję nad praktyką.

Trzy elementy nadzoru według standardu: 1) Obserwacje pracy z dziećmi – najlepiej zapowiedziane, w atmosferze zaufania. 2) Informacja zwrotna dla personelu – po obserwacji, konstruktywna, wspierająca. 3) Samoocena pracy personelu – z wykorzystaniem arkuszy lub kwestionariuszy, najlepiej anonimowa, by zapewnić szczerość odpowiedzi.

Cel obserwacji: Zebranie faktów i udzielenie opiekunowi wartościowej informacji zwrotnej, która pomoże mu się rozwijać. Obserwujący rejestruje fakty i zachowania, nie interpretacje ani oceny. Jest uważny, obiektywny, ale też życzliwy i wspierający.

System szkoleń

Dziecko ma prawo do opieki sprawowanej przez osoby, które stale aktualizują wiedzę i doskonałą umiejętności. System szkoleń powinien odpowiadać na realne potrzeby zespołu, wynikające z analizy praktyki.

Elementy systemu szkoleń: Określony wymiar roczny (*np. minimum X godzin na osobę*). Zasady doboru tematyki – powiązane z Planem OWE, obserwacjami, wnioskami z samooceny. Szkolenia wewnętrzne (*w ramach zespołu*) i zewnętrzne. Zasady uczestnictwa, – kto, kiedy, jak dokumentowane.

System wewnętrznej komunikacji

Jakość relacji między dorosłymi ma bezpośrednie przełożenie, na jakość opieki nad dziećmi. Dziecko doskonale wyczuwa atmosferę panującą w zespole, nawet, jeśli nie rozumie treści rozmów.

Elementy systemu komunikacji: Standardy etyczne w relacjach personel-personel (*jak rozmawiamy, jak wyrażamy opinie, jak dajemy informację zwrotną*). Sposoby rozwiązywania konfliktów – jasna droga, żeby trudne sytuacje nie przenosiły się na pracę z dziećmi. Sposoby wymiany informacji o dzieciach – spójny przepływ informacji zapewnia ciągłość oddziaływań.

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Organizacja pracy:

- ☐ Czy czas pracy obejmuje działania inne niż bezpośrednia praca z dziećmi?
- ☐ Czy są regularne spotkania zespołu?

Wdrażanie pracowników:

- ☐ Czy mamy opisany sposób wdrażania nowych pracowników?
- ☐ Czy nowi pracownicy mają mentora/opiekuna?

Nadzór:

- ☐ Czy prowadzimy obserwacje pracy z dziećmi?

- ☐ Czy przekazujemy informację zwrotną po obserwacjach?
- ☐ Czy personel dokonuje samooceny z wykorzystaniem arkuszy?

Szkolenia i komunikacja:

- ☐ Czy mamy system organizacji szkoleń?
- ☐ Czy mamy opisane zasady komunikacji wewnętrznej?
- ☐ Czy mamy sposób rozwiązywania konfliktów w zespole?

Rozdział 13. Dbłość o bezpieczeństwo i zdrowie dzieci

Fundament Konwencyjny

Artykuł 19 Konwencji zobowiązuje do ochrony dzieci przed wszelkimi formami przemocy, krzywdy i zaniedbania. *Artykuł 24* - gwarantuje prawo do najwyższego osiągalnego poziomu zdrowia. *Artykuł 3* - wymaga, by instytucje działały zgodnie ze standardami bezpieczeństwa i zdrowia. Bezpieczeństwo i zdrowie to fundament – bez nich żaden inny cel edukacyjny czy wychowawczy nie ma sensu.

Kodeks etyczny

Standard wymaga, by personel podpisał zobowiązanie do respektowania kodeksu etycznego. Kodeks określa standardy zachowania wobec dzieci, rodziców i współpracowników, – co jest akceptowalne, a co nie.

Elementy kodeksu etycznego: Szacunek dla godności dziecka. Zakaz stosowania kar fizycznych i przemocy psychicznej. Poszanowanie prywatności dziecka i rodziny. Poufność informacji. Profesjonalizm w relacjach. Zasady dotyczące kontaktów fizycznych z dziećmi. Zakaz faworyzowania lub dyskryminowania. Obowiązek reagowania na nieprawidłowości.

Procedury bezpieczeństwa, – z czym personel musi być zapoznany?

1. Procedury przyjmowania i wydawania dzieci oraz obecności osób trzecich: Komu można wydać dziecko (*lista osób upoważnionych*). Weryfikacja tożsamości. Co robić, gdy przychodzi osoba nieznana?. Zasady przebywania osób z zewnątrz (*gdzie mogą wchodzić, czy samodzielnie czy w towarzystwie pracownika?*). Księga wejść i wyjść.

2. Procedury ochrony danych osobowych i wizerunku dzieci: Zasady robienia zdjęć i nagrań. Do jakich celów można używać wizerunku (*dokumentacja, strona www – z pisemną zgodą rodziców*). Absolutny zakaz publikowania w prywatnych mediach społecznościowych personelu. Poufność informacji o dzieciach i rodzinach. Zabezpieczenie dokumentacji.

3. Procedury zapobiegania wypadkom i postępowania w razie wypadku: Kontrola stanu technicznego pomieszczeń i sprzętów. Zasady bezpiecznego korzystania z placu zabaw. Zasady opieki dostosowane do wieku i rodzaju aktywności. Schemat postępowania przy wypadku, (*kto udziela pomocy?, Kto wzywa pogotowie?, Kto informuje rodziców?*). Numery alarmowe w widocznym miejscu. Dokumentowanie wypadków.

4. Zasady postępowania w przypadku choroby dziecka: Jak identyfikować niepokojące objawy?. Które stany wymagają wykluczenia z pobytu? (*gorączka, wymioty, biegunka, podejrzenie choroby zakaźnej*). Izolacja chorego dziecka do odbioru przez rodzica. Schemat informowania rodziców. Co robić przy nagłym pogorszeniu stanu zdrowia?. Kiedy wracać po chorobie?.

Informacje o zgłaszaniu przemocy i zachowań niepożądanych

Standard wymaga, by w instytucji były powszechnie dostępne informacje o sposobach zgłaszania przemocy i innych zachowań niepożądanych. To element kultury bezpieczeństwa – zarówno personel, jak i rodzice muszą wiedzieć, jak reagować.

Informacje powinny obejmować: **Do kogo zgłaszać?** (*kierownik, wyznaczony pracownik*). W jakiej formie? (*osobiście, mailowo, pisemnie, przez formularz*). Gwarancję poufności. Jak wygląda procedura wyjaśniająca?. Kontakty do instytucji zewnętrznych (*policja, pomoc społeczna*). Informacje te powinny być widoczne – plakaty, ulotki, strona internetowa.

Codzienne wyjścia na zewnątrz

Standard 13 wymaga, by w planie dnia było codzienne wychodzenie z dziećmi na zewnątrz. Tylko w wyjątkowych sytuacjach (*wysoki smog, ekstremalna pogoda*) proponuje się inne aktywności. To nie jest opcja na ładną pogodę – to codzienna konieczność.

Dlaczego to takie ważne? Badania potwierdzają wpływ ruchu na powietrzu na zdrowie, odporność, sprawność ruchową, profilaktykę otyłości i krótkowzroczności. Kontakt z naturą wspiera rozwój poznawczy i emocjonalny. Przestrzeń zewnętrzna oferuje możliwości ruchowe, których wewnątrz nie zapewni.

Praktyczne wskazówki: Co najmniej jedno wyjście dziennie, niezależnie od pory roku. Ubiór adekwatny do pogody (*kalosze, kurtki przeciwdeszczowe*). Latem – dłuższy pobyt z przerwami w upał. Rezygnacja tylko w ekstremalnych warunkach (*burza, ulewa, bardzo zła jakość powietrza*). Dla najmłodszych – wieloosobowe wózki spacerowe.

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Dokumentacja:

- ☐ Czy mamy kodeks etyczny podpisany przez personel?
- ☐ Czy mamy procedury: przyjmowania/wydawania, ochrony danych, wypadków, choroby?
- ☐ Czy personel jest zapoznany z tymi procedurami?

Zgłaszanie nieprawidłowości:

- ☐ Czy informacje o zgłaszaniu przemocy są powszechnie dostępne?
- ☐ Czy personel i rodzice wiedzą, jak i do kogo zgłaszać?

Wyjścia na zewnątrz:

- ☐ Czy wychodzimy z dziećmi codziennie?
- ☐ Czy wychodzimy niezależnie od pory roku (*z wyjątkiem ekstremalnych warunków*)?

Rozdział 14. Aranżacja przestrzeni

Fundament Konwencyjny

Artykuł 3 Konwencji stanowi, że instytucje powinny zapewniać warunki sprzyjające dobru dziecka. *Artykuł 6* - gwarantuje prawo do rozwoju. Przestrzeń nie jest tylko tłem dla opieki – jest jednym z kluczowych elementów środowiska rozwoju dziecka. Pedagogowie z Reggio Emilia nazywają przestrzeń "trzecim wychowawcą" – obok dorosłych i rówieśników. Sposób zorganizowania przestrzeni ma bezpośredni wpływ na samopoczucie dziecka, możliwości eksploracji, relacje i rozwój.

Strefy zainteresowań

Standard wymaga wydzielenia, co najmniej trzech spośród określonych stref zainteresowań. Nie chodzi o tworzenie oddzielnych pomieszczeń – chodzi o zapewnienie dzieciom różnorodnych możliwości aktywności.

Możliwe strefy (minimum 3): Strefa wspólnego czytania – półka z książkami, poduszki, pufy. Strefa zabaw konstrukcyjnych – klocki, układanki. Strefa aktywności ruchowej – materace, podesty, tunel. Strefa działań plastycznych – kredki, farby, plastelina. Strefa zabaw z wodą i piaskiem – pojemniki sensoryczne. Strefa zabaw tematycznych – kącik kuchenny, lalki, narzędzia. Strefa aktywności muzycznych – instrumenty perkusyjne.

Dlaczego strefy są ważne: Dają dzieciom możliwość wyboru. Wspierają różne rodzaje aktywności i obszary rozwoju. Umożliwiają zabawę w dużej grupie, małych grupkach lub indywidualnie. Budują poczucie bezpieczeństwa przez przewidywalność (*dziecko wie, gdzie, co jest*). Łączą się z celami zapisanymi w Planie OWE.

Wspieranie autonomii przez organizację przestrzeni

Przestrzeń może wspierać samodzielność dziecka – albo ją ograniczać. Standard wymaga konkretnych rozwiązań:

Czytelne oznakowanie pojemników: Zdjęcia lub obrazki pokazujące, co jest w środku. Dziecko wie, gdzie szukać klocków?, gdzie kredek?, gdzie lalek?. Komunikat dla dziecka: "możesz z tego korzystać, masz prawo wiedzieć, gdzie co jest".

Materiały na wysokości dziecka: Niskie, otwarte regały – dziecko może samo podejść i wziąć. Nie musi za każdym razem prosić dorosłego. To radykalnie zwiększa poczucie sprawczości.

Własne miejsce dla każdego dziecka: Szafka w szatni, półka na rzeczy – oznaczone zdjęciem lub symbolem dziecka. Dziecko ma SWOJE miejsce w instytucji. To buduje poczucie przynależności i bezpieczeństwa.

Stały dostęp do wody

Standard wymaga, by w pomieszczeniach z dziećmi zawsze była dostępna woda do picia – w każdym momencie dnia. Dziecko, które odczuwa pragnienie, może samo sięgnąć po wodę.

To wspiera samoświadomość (*rozpoznawanie sygnałów z ciała*), autonomię (*nie trzeba prosić*) i zdrowe nawyki.

Środowisko akustyczne

Standard zakazuje stosowania muzyki ani radia, jako stałego tła akustycznego. Małe dzieci odbierają bodźce bardzo intensywnie. Ciągłe tło dźwiękowe może przeciążać układ nerwowy, utrudniać koncentrację i samoregulację. Naturalny poziom dźwięków (*rozmowy, śmiech, odgłosy zabawy*) jest dla dziecka bardziej czytelny i bezpieczny.

Naturalne materiały

Standard wymaga obecności naturalnych materiałów oraz przedmiotów codziennego użytku – zarówno w pomieszczeniach, jak i na zewnątrz. Naturalne faktury (*drewno, tkanina, kamień*) oferują bogate doświadczenia sensoryczne, których plastik nie zapewni. Przedmioty codziennego użytku wspierają zabawy symboliczne – dziecko przetwarza znane sytuacje.

Estetyka i spójność z planem

Przestrzeń ma być estetyczna i spójna z Planem OWE. Estetyka to nie luksus – to szacunek dla dziecka. Kolory raczej stonowane niż jaskrawe (*nadmiar krzykliwych barw przeciąża*). Naturalne światło. Harmonia, nie chaos. Spójność z planem oznacza, że cele zapisane w planie mają odzwierciedlenie w przestrzeni, – jeśli plan mówi o wspieraniu samodzielności, przestrzeń musi to umożliwiać.

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Strefy zainteresowań:

- ☐ Czy mamy wydzielone minimum 3 strefy zainteresowań?
- ☐ Czy strefy odpowiadają różnym potrzebom rozwojowym?

Autonomia:

- ☐ Czy pojemniki są czytelnie oznakowane?
- ☐ Czy materiały są na wysokości dostępnej dla dzieci?
- ☐ Czy każde dziecko ma swoje miejsce (*szafka, półka*)?

Inne wymagania:

- ☐ Czy woda pitna jest dostępna w każdym momencie?
- ☐ Czy nie stosujemy muzyki/radia, jako stałego tła?
- ☐ Czy są naturalne materiały i przedmioty codziennego użytku?
- ☐ Czy przestrzeń jest estetyczna i spójna z planem?

Rozdział 15. Adaptacja dzieci do instytucji opieki

Fundament Konwencyjny

Artykuł 3 Konwencji stanowi, że we wszystkich działaniach najważniejszy jest najlepszy interes dziecka. *Artykuł 18* - uznaje rodziców za podstawowych opiekunów. Adaptacja to jeden z najbardziej wrażliwych momentów – pierwsze, często długotrwałe rozstanie z bliskimi, wejście w nowe środowisko, relacje, rytm dnia. Sposób przeprowadzenia adaptacji ma bezpośredni wpływ na poczucie bezpieczeństwa dziecka i jego późniejsze funkcjonowanie w instytucji.

Adaptacja, jako proces, nie zdarzenie

Standard wyraźnie wskazuje, że adaptacja nie jest jednorazowym wydarzeniem ani formalnym etapem organizacyjnym. Jest procesem świadomie zaprojektowanym, rozłożonym w czasie, dostosowanym do indywidualnych potrzeb dziecka.

Co to znaczy w praktyce?: Adaptacja zaczyna się przed pierwszym dniem dziecka w placówce (*rozmowy z rodzicami, przekazanie informacji*). Trwa przez pierwsze tygodnie, czasem miesiące. Tempo jest indywidualne – jedno dziecko potrzebuje dwóch tygodni, inne dwóch miesięcy. Decyzje o kolejnych etapach są podejmowane na podstawie obserwacji gotowości dziecka, nie sztywnego harmonogramu.

Wyznaczenie osób odpowiedzialnych

Standard wymaga wyznaczenia osób odpowiedzialnych za realizację poszczególnych etapów adaptacji. Adaptacja to zadanie zespołowe wymagające koordynacji – nie może być pozostawiona przypadkowi.

Kto odpowiada, za co?: Kierownik/dyrektor – koordynacja procesu, pierwsze rozmowy z rodzicami. Wyznaczona opiekunka – główna osoba towarzysząca dziecku w pierwszym okresie (stałość relacji jest kluczowa). Cały zespół – znajomość zasad adaptacji, spójne działanie.

Etapy adaptacji

Przed rozpoczęciem opieki: Zapoznanie rodziców z zasadami i procedurami funkcjonowania instytucji. Przekazanie informacji o konieczności towarzyszenia dziecku przez bliską osobę dorosłą w czasie adaptacji. Zebranie informacji o dziecku (nawyki, lęki, ulubione przedmioty, alergie). Wizyta w placówce z dzieckiem – pierwsze osvajanie z przestrzenią.

Pierwsze dni – z obecnością rodzica: Dziecko przebywa w placówce z bliską osobą dorosłą (*rodzic, opiekun, dziadek*). Czas pobytu krótki (*1-2 godziny*). Dziecko poznaje przestrzeń, zabawki, opiekunki – w obecności bezpiecznej osoby. Rodzic stopniowo się oddala (*najpierw jest obok, potem w pobliżu, potem wychodzi na chwilę*).

Wydłużanie czasu bez rodzica: Stopniowe zwiększanie czasu pobytu. Obserwacja reakcji dziecka – jak radzi sobie z rozstaniem, jak reguluje emocje, jak reaguje na powrót rodzica. Tempo dostosowane do gotowości dziecka. Stałość opiekunki – ta sama osoba towarzyszy dziecku.

Włączanie w rytm dnia: Stopniowe włączanie dziecka w posiłki, drzemkę, aktywności grupowe. Poszanowanie indywidualnych nawyków (*np. sposób zasypiania*). Budowanie przewidywalności – dziecko uczy się sekwencji dnia.

Zakończenie adaptacji: Dziecko spokojnie rozstaje się z rodzicem. Dobrze funkcjonuje w grupie przez pełny dzień. Potrafi regulować emocje z pomocą opiekunki. Nawiązało relację z opiekunkami i zaczyna nawiązywać z rówieśnikami.

Obecność bliskiej osoby dorosłej

Standard wymaga informowania rodziców/opiekunów o konieczności towarzyszenia dziecku przez bliską osobą dorosłą w czasie adaptacji. To nie jest przywilej – to odpowiedź na naturalne potrzeby emocjonalne dziecka. Obecność rodzica pełni funkcję pomostu między znanym środowiskiem domowym a nową przestrzenią instytucjonalną. Dziecko może stopniowo przenosić poczucie bezpieczeństwa z relacji z rodzicem na relację z opiekunką.

Sygnały gotowości dziecka

Na co zwracać uwagę: Jak dziecko reaguje na rozstanie z rodzicem (*płacz to normalne, ale czy daje się pocieszyć?*). Czy po wyjściu rodzica potrafi się uspokoić i zaangażować w zabawę? Czy szuka kontaktu z opiekunką? Czy interesuje się otoczeniem i innymi dziećmi? Jak wygląda ponowne spotkanie z rodzicem? (*radość to dobry znak, ale też nadmierne "przylepianie się" może sygnalizować niepewność*).

Współpraca z rodzicami

Adaptacja to proces wspólny – instytucja i rodzice działają razem. Jasna komunikacja o etapach i zasadach zmniejsza niepewność rodziców. Rodzice potrzebują wsparcia – dla wielu to trudne emocjonalnie zostawić dziecko. Codzienna wymiana informacji (*jak minął dzień?, co jadł?, jak spał?*) buduje zaufanie.

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Organizacja adaptacji:

- ☐ Czy mamy wyznaczone osoby odpowiedzialne za adaptację?
- ☐ Czy rodzice są informowani o zasadach przed rozpoczęciem opieki?
- ☐ Czy informujemy o konieczności towarzyszenia dziecku przez bliską osobę?

Przebieg adaptacji:

- ☐ Czy adaptacja jest rozłożona w czasie (*nie jednorazowa*)?
- ☐ Czy tempo jest dostosowane do indywidualnych potrzeb dziecka?
- ☐ Czy ta sama opiekunka towarzyszy dziecku w pierwszym okresie?

☐ Czy obserwujemy sygnały gotowości dziecka do kolejnych etapów?

Współpraca z rodzicami:

☐ Czy zbieramy informacje o dziecku przed adaptacją?

☐ Czy na bieżąco komunikujemy się z rodzicami o przebiegu adaptacji?

Rozdział 16. Współpraca z rodzicami oparta na dialogu

Fundament Konwencyjny

Artykuł 18 Konwencji o prawach dziecka stanowi, że rodzice ponoszą główną odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka, a państwo ma obowiązek ich w tym wspierać. *Artykuł 5* - dodaje, że instytucje powinny respektować prawa i obowiązki rodziców. W praktyce oznacza to, że żłobek czy klub dziecięcy nie zastępuje rodziny – uzupełnia ją i wspiera. Współpraca nie jest, więc dodatkowym obowiązkiem, lecz realizacją fundamentalnego prawa dziecka do spójnego środowiska wychowawczego.

Jak budować system komunikacji z rodzicami

Skuteczna komunikacja wymaga przemyślanego doboru kanałów. Nie chodzi o ilość, lecz o dopasowanie do potrzeb rodzin i możliwości instytucji. Poniżej przedstawiono sprawdzone rozwiązania wraz z ich mocnymi stronami i ograniczeniami.

Tablica informacyjna w szatni – najprostsze rozwiązanie, które działa pod warunkiem regularnej aktualizacji. Powinna zawierać: jadłospis na bieżący tydzień, plan aktywności, ogłoszenia organizacyjne, zdjęcia z zajęć (*za zgodą rodziców*). Zaletą jest dostępność dla wszystkich rodziców w momencie odbioru dziecka. Ograniczeniem – brak możliwości archiwizacji i dotarcia do rodzica, który akurat nie przyszedł po dziecko.

Zeszyt korespondencji indywidualnej – sprawdza się szczególnie w okresie adaptacji i przy dzieciach wymagających szczególnej uwagi. Opiekunka notuje: jak dziecko jadło, jak spało, co je zainteresowało, jakie miało nastrój. Rodzic może dopisać informacje z domu. Buduje ciągłość doświadczeń dziecka między domem a żłobkiem. Wymaga systematyczności i czasu na prowadzenie.

Aplikacja dla rodziców (np. Livekid, Kinderpedia, Proassist) – umożliwia szybkie przekazywanie informacji o posiłkach, drzemkach, aktywnościach, zdjęć z dnia. Rodzic ma dostęp w czasie rzeczywistym. Ograniczeniem jest koszt, konieczność posiadania smartfona przez wszystkich rodziców oraz ryzyko, że technologia zastąpi bezpośredni kontakt.

Cotygodniowy newsletter e-mailowy – podsumowanie tygodnia: czym się zajmowaliśmy, co planujemy, o czym warto porozmawiać z dzieckiem w domu. Buduje poczucie wspólnoty i włącza rodziców w proces edukacyjny. Nie wymaga dużych nakładów – wystarczy 15-20 minut tygodniowo na przygotowanie.

Krótką rozmowa przy odbiorze dziecka – często niedoceniana, a niezwykle wartościowa. Trzy zdania o tym, jak minął dzień, co dziecko odkryło, z kim się bawiło. Wymaga od personelu umiejętności syntezy i pozytywnego formułowania komunikatów. Buduje relację i zaufanie lepiej niż najlepsza aplikacja.

Mapa Kanałów Komunikacji z Rodzicami

Wybierz rozwiązania dopasowane do potrzeb!

Spotkania z rodzicami – jak je organizować, żeby miały sens?

Standard wymaga minimum jednego spotkania grupowego rocznie, ale liczba spotkań nie świadczy, o jakości współpracy. Lepiej jedno dobrze przygotowane spotkanie niż cztery chaotyczne.

Spotkanie organizacyjne na początku roku – cele: poznanie się, przedstawienie zespołu, omówienie planu opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnego, zasad współpracy, rytmu dnia. Warto: przygotować prezentację wizualną, dać rodzicom materiały do domu, przewidzieć czas na pytania. Unikać: czytania regulaminu punkt po punkcie, straszenia konsekwencjami.

Spotkanie warsztatowe – zamiast wykładu, wspólna aktywność: jak bawić się z dwulatkiem w domu? Jak wspierać rozwój mowy? Jak radzić sobie z trudnymi emocjami dziecka?. Angażuje rodziców, buduje kompetencje, pokazuje instytucję, jako partnera, nie mentora.

Spotkania indywidualne (konsultacje) – niezbędne przy omawianiu rozwoju konkretnego dziecka, trudności, sukcesów, powinny odbywać się w spokojnym miejscu, bez obecności dziecka, z wystarczającą ilością czasu (*minimum 20-30 minut*). Opiekunka przygotowuje się: notatki z obserwacji, przykłady prac dziecka, konkretne sytuacje do omówienia.

Dni otwarte i zajęcia pokazowe – rodzice mogą zobaczyć, jak wygląda dzień ich dziecka od środka. Ważne: nie inscenizować idealnego dnia, pokazać autentyczną codzienność. Rodzice doceniają szczerą bardziej niż perfekcję.

Model Spotkań z Rodzicami w Roku

Połącz 5 elementów – zbuduj solidny model współpracy!

Badanie satysfakcji – narzędzia i interpretacja

Coroczne badanie satysfakcji to nie formalność, lecz źródło cennych informacji. Kluczowe jest właściwe skonstruowanie ankiety i uczciwa interpretacja wyników.

Forma ankiety: papierowa (*większa anonimowość*) lub elektroniczna (*łatwiejsza analiza*). Optymalna długość: 10-15 pytań. Połączenie pytań zamkniętych (*skala 1-5*) z otwartymi, (*co warto zmienić? Co doceniają rodzice?*).

Przykładowe obszary do zbadania:, jakość komunikacji, poczucie bezpieczeństwa dziecka, dostępność personelu, organizacja dnia, współpraca przy adaptacji, reagowanie na uwagi rodziców, atmosfera w placówce.

Co zrobić z wynikami? Przedstawić zespołowi, zidentyfikować obszary do poprawy, opracować plan działań, poinformować rodziców o wnioskach i planowanych zmianach. Zamknięcie pętli informacji zwrotnej buduje zaufanie – rodzice widzą, że ich głos ma znaczenie.

Pętla Informacji Zwrotnej

Zapytaj, zbierz dane, zplanuj zmiany, poinformuj – to buduje zaufanie!

Konsultowanie planu opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnego

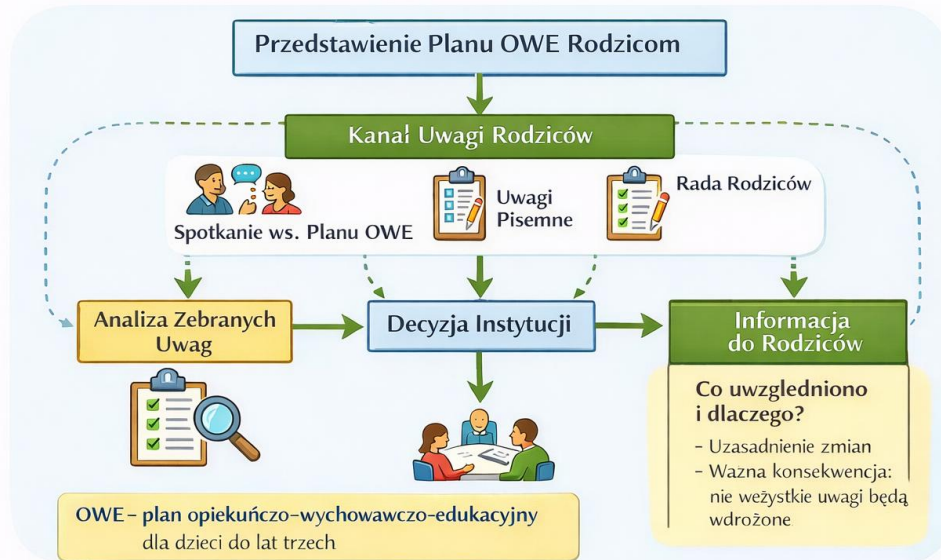
Plan nie jest dokumentem tajnym. Rodzice mają prawo wiedzieć, jakie cele stawia sobie instytucja i jakimi metodami je realizuje. Konsultowanie nie oznacza, że rodzice piszą plan – oznacza, że mogą wyrazić opinię, zadać pytania, zgłosić potrzeby swoich dzieci.

Formy konsultacji: prezentacja planu na spotkaniu z możliwością dyskusji; udostępnienie projektu planu z prośbą o uwagi na piśmie; spotkanie z radą rodziców, (jeśli *istnieje*); indywidualne rozmowy z rodzicami dzieci o szczególnych potrzebach.

Przykład z praktyki: Podczas konsultacji planu rodzice zwrócili uwagę, że ich dzieci mają mało kontaktu z przyrodą. Zespół włączył do planu regularne wyjścia do pobliskiego parku i obserwacje przyrodnicze. Rodzice poczuli się wysłuchani, a plan stał się bliższy rzeczywistym potrzebom dzieci.

Konsultowanie Planu OWE z Rodzicami

Instytucja przedstawia plan i zbiera opinie, ale decyduje samodzielnie – ważna jest jasna komunikacja

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Komunikacja:

- ☐ Czy mamy określone kanały komunikacji z rodzicami?
- ☐ Czy każdy rodzic wie, gdzie szukać informacji o swoim dziecku?
- ☐ Czy informacje są aktualizowane regularnie?

Spotkania:

- ☐ Czy spotkania są zapowiadane z minimum dwutygodniowym wyprzedzeniem?
- ☐ Czy spotkania mają jasny cel i program?
- ☐ Czy jest możliwość spotkań indywidualnych dla rodziców, którzy tego potrzebują?

Informacja zwrotna:

- ☐ Czy rodzice wiedzą, jak zgłosić uwagę lub skargę?
- ☐ Czy przeprowadzamy coroczne badanie satysfakcji?
- ☐ Czy informujemy rodziców o wnioskach z badania i planowanych zmianach?

Rozdział 17. Włączanie rodziców w życie instytucji

Fundament Konwencyjny

Artykuł 18 Konwencji mówi o wspieraniu rodziców w ich funkcjach wychowawczych. Włączanie rodziców w życie instytucji to nie gest dobrej woli – to uznanie, że są oni ekspertami od własnego dziecka i partnerami w procesie opieki. Dla dziecka obecność rodziców

w przestrzeni żłobka buduje most między dwoma światami: domem i instytucją. Zmniejsza to lęk separacyjny i wzmacnia poczucie bezpieczeństwa.

Poziomy uczestnictwa rodziców

Nie każdy rodzic chce i może angażować się w życie żłobka w tym samym stopniu. Ważne jest stworzenie różnych możliwości – od minimalnego do głębokiego zaangażowania. Standard wymaga minimum trzech form uczestnictwa, ale warto myśleć o tym szerzej.

Poziom informacyjny (*dla wszystkich rodziców*): dostęp do informacji o tym, co dzieje się w placówce, możliwość zadawania pytań, otrzymywanie materiałów edukacyjnych. To minimum, które powinno być zapewnione każdemu.

Poziom konsultacyjny (*dla chętnych rodziców*): udział w spotkaniach, możliwość wyrażania opinii o funkcjonowaniu placówki, zgłaszanie pomysłów i uwag. Rodzice są pytani o zdanie, ale decyzje podejmuje instytucja.

Poziom współdecydowania (*rada rodziców lub grupa aktywnych rodziców*): wspólne podejmowanie decyzji w określonych sprawach, np. organizacja wydarzeń, wydatkowanie środków z komitetu rodzicielskiego, zmiany w ofercie zajęć dodatkowych.

Poziom współtworzenia (*dla najbardziej zaangażowanych*): aktywny udział w życiu placówki – prowadzenie zajęć wykorzystujących kompetencje rodzica (*np. rodzic-muzyk prowadzi zajęcia muzyczne*), organizacja wydarzeń, mentoring dla nowych rodziców.

Drabina Uczestnictwa Rodziców

Uwzględnij potrzeby i możliwości rodziców, buduj stopniową współpracę!

Konkretne formy włączania rodziców

Udział w adaptacji innych dzieci – doświadczeni rodzice mogą wspierać nowe rodziny, dzielić się doświadczeniami, odpowiadać na pytania. Tworzy to społeczność i odciąża personel.

"Gość specjalny" – zajęcia prowadzone przez rodziców wykorzystujące ich zawód lub pasję: strażak opowiada o swojej pracy, piekarz pokazuje jak się robi chleb, weterynarz opowiada o zwierzętach. Dzieci poznają różne zawody, rodzice czują się docenieni.

Wspólne wydarzenia – pikniki rodzinne, święto żłóbka, wspólne sadzenie roślin w ogrodzie, warsztaty dla całych rodzin (*np. robienie instrumentów z materiałów naturalnych*). Budują wspólnotę i pozytywne wspomnienia.

Udział w projektach – jeśli żłobek realizuje projekt tematyczny (*np. "Jesień w lesie"*), rodzice mogą dostarczać materiały (*kasztany, liście*), dzielić się zdjęciami z rodzinnych wycieczek, wykonywać proste zadania z dzieckiem w domu.

Biblioteczka wymieniana – rodzice przynoszą książki, z których wyrosły ich dzieci, inni mogą je wypożyczać. Buduje kulturę dzielenia się i czytelnictwa.

Tablica ogłoszeń dla rodziców – miejsce, gdzie rodzice mogą zostawiać informacje dla innych rodziców: polecenia pediatry, ogłoszenia o sprzedaży wózka, zaproszenia na wspólne spacer. Instytucja udostępnia przestrzeń, treść tworzą rodzice.

Formy Zaangażowania Rodziców

Zaproponuj różnorodne formy współpracy zgodnie z możliwościami!

Lista spraw do konsultowania i współdecydowania

Standard wymaga spisania, które sprawy są konsultowane, a które współdecydowane z rodzicami. Poniżej przykładowy podział:

Sprawy konsultowane z rodzicami (*opinia rodziców jest brana pod uwagę, ale decyzja należy do instytucji*): zmiany w jadłospisie, godziny otwarcia, zakup nowych zabawek i wyposażenia, tematyka zajęć dodatkowych, organizacja wyjść i wycieczek.

Sprawy współdecydowanie z rodzicami (*decyzja podejmowana wspólnie*): organizacja wydarzeń integracyjnych, wydatkowanie środków z komitetu rodzicielskiego, wybór firmy fotograficznej, decyzja o udziale w konkursach czy akcjach zewnętrznych.

Sprawy, w których decyduje instytucja (*rodzice są informowani*): kwestie kadrowe, bezpieczeństwo, realizacja podstawy programowej, procedury, organizacja pracy personelu. Tu decyzyjność musi pozostać po stronie instytucji.

Współdecydowanie z Rodzicami

Zaproponuj różnorodne formy współpracy zgodnie z możliwościami!

Zasady obecności rodziców w placówce

Otwartość na obecność rodziców musi być zbalansowana z potrzebą zapewnienia dzieciom przewidywalności i bezpieczeństwa. Jasne zasady pomagają uniknąć nieporozumień.

Przykładowe zasady: Rodzice są zawsze mile widziani w szatni i przy odbiorze dziecka. Wejście na salę w trakcie zajęć wymaga wcześniejszego umówienia się z opiekunką (*żeby nie dezorganizować grupy*). Podczas adaptacji rodzic może przebywać na sali zgodnie z ustalonym planem. Ogród jest dostępny dla rodzin po godzinach pracy żłobka. Uczestnictwo w zajęciach otwartych i wydarzeniach według kalendarza.

Zasady Obecności Rodziców w Placówce

Czytelne zasady sprzyjają wspólnej odpowiedzialności i bezpieczeństwu!

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Formy uczestnictwa:

- ☐ Czy oferujemy, co najmniej trzy różne formy włączania rodziców?
- ☐ Czy formy są dostosowane do różnych możliwości czasowych rodziców?
- ☐ Czy rodzice wiedzą, jak mogą się zaangażować?

Współdecydowanie:

- ☐ Czy mamy spisaną listę spraw konsultowanych z rodzicami?
- ☐ Czy mamy spisaną listę spraw współdecydowanych?
- ☐ Czy listy są znane rodzicom?

Obecność rodziców:

- ☐ Czy mamy jasne zasady obecności rodziców w placówce?
- ☐ Czy zasady są komunikowane rodzicom?
- ☐ Czy jest przestrzeń do komunikacji między rodzicami?

Rozdział 18. Wspieranie kompetencji rodzicielskich

Fundament Konwencyjny

Artykuł 18 ust. 2 Konwencji zobowiązuje państwo do zapewnienia rodzicom pomocy w wykonywaniu obowiązków związanych z wychowaniem dzieci. *Artykuł 19* nakazuje ochronę dzieci przed przemocą. Instytucja opieki, mając codzienny kontakt z rodzinami, jest naturalnym miejscem przekazywania wiedzy o rozwoju dziecka i bezpiecznym wychowaniu. Nie chodzi o pouczanie rodziców, lecz o udostępnianie im rzetelnych informacji i wspieranie w dotarciu do specjalistów, gdy tego potrzebują.

Materiały o wychowaniu bez przemocy, – co i jak udostępniać?

Od 2010 roku w Polsce obowiązuje zakaz stosowania kar cielesnych wobec dzieci. Mimo to wielu rodziców nie zna alternatywnych metod wychowawczych. Żłobek może być miejscem, gdzie rodzice stykają się z wiedzą o pozytywnym rodzicielstwie.

Sprawdzone źródła materiałów: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę (*dawniej Dzieci Niczyje*) – bezpłatne broszury i poradniki; Fundacja Kościuszkowska – program "Być Rodzicem"; Ministerstwo Rodziny – kampania "Reaguj. Masz prawo"; UNICEF – materiały o prawach dziecka; lokalne poradnie psychologiczno-pedagogiczne.

Formy udostępniania: kącik dla rodziców z broszurami do wzięcia; plakaty w szatni; linki do wartościowych artykułów w newsletterze; wypożyczanie książek z biblioteczki dla rodziców; warsztaty prowadzone przez psychologa lub pedagoga.

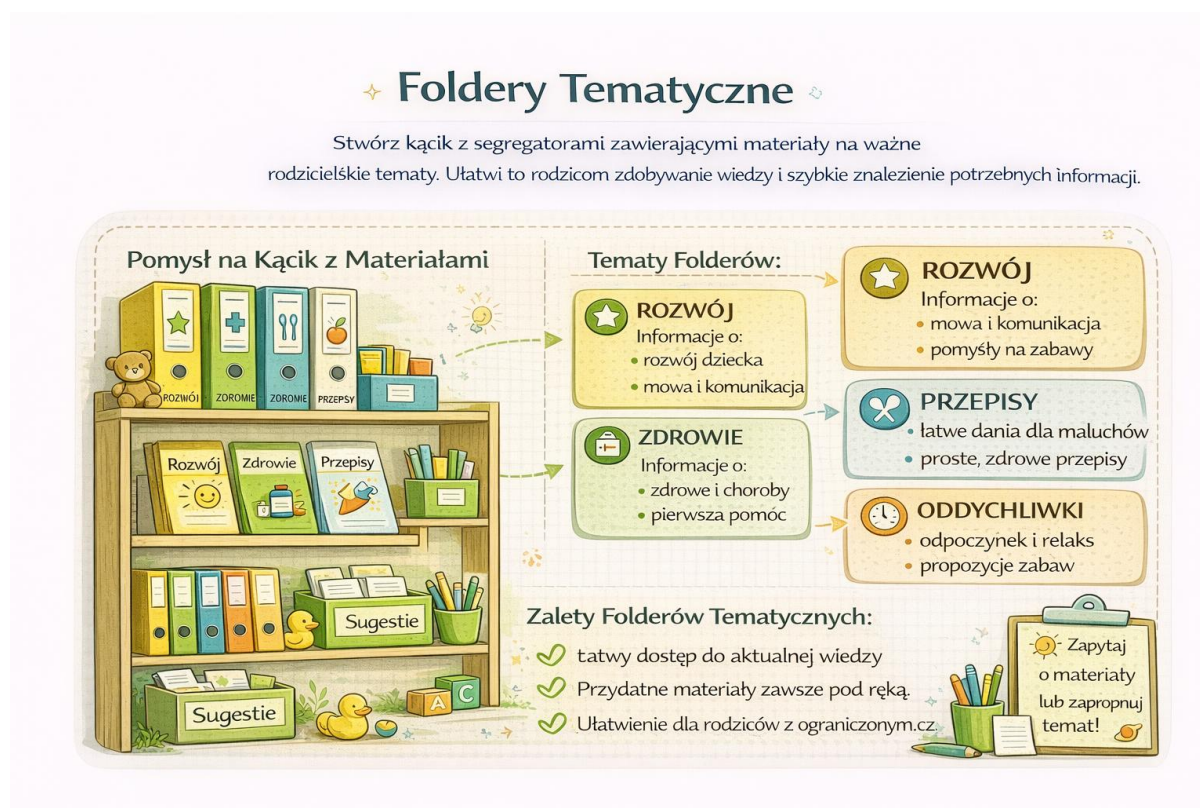
Przykładowe tematy materiałów: jak stawiać granice bez krzyczenia?; Co zrobić zamiast klapsa?; Jak radzić sobie z napadami złości dwulatka? Jak rozmawiać z dzieckiem o emocjach?; Dlaczego kary nie działają i co działa?.

Standardy ochrony małoletnich – jak informować rodziców?

Od 2024 roku każda instytucja pracująca z dziećmi musi mieć wdrożone standardy ochrony małoletnich. Rodzice powinni wiedzieć, że takie standardy istnieją i co z nich wynika.

Co przekazać rodzicom?: - Informację, że placówka ma wdrożone standardy ochrony małoletnich; gdzie mogą się z nimi zapoznać? (*np. na stronie internetowej, w sekretariacie*); jak mogą zgłosić niepokojące sygnały?; Że personel jest przeszkolony w rozpoznawaniu symptomów krzywdzenia?; Że placówka współpracuje z odpowiednimi służbami?

Forma przekazu: krótka, przystępna informacja na spotkaniu organizacyjnym; wzmianka w materiałach dla nowych rodziców; dostępność pełnego dokumentu dla zainteresowanych. Unikać: straszenia, tworzenia atmosfery podejrzliwości.

Wspieranie rodziców w kontakcie ze specjalistami

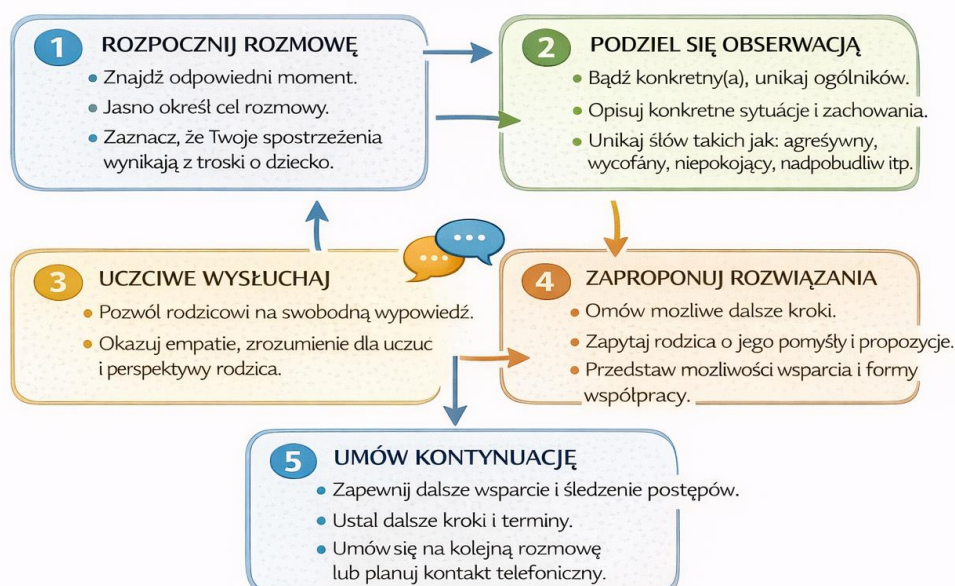
Opiekunki w żłobku często jako pierwsze zauważają, że dziecko może potrzebować wsparcia specjalistycznego. Ich rolą nie jest diagnozowanie, lecz delikatne zasygnalizowanie rodzicom i pomoc w dotarciu do odpowiednich miejsc.

Kiedy sugerować konsultację specjalistyczną?: Opóźnienia w rozwoju mowy (*brak słów po 18. miesiącu życia, brak zdań po 2. roku życia*); trudności w kontakcie wzrokowym i społecznym?; Nietypowe zachowania sensoryczne?; Znaczne opóźnienia ruchowe?; Trudności z jedzeniem? Wykraczające poza typową wybiórczość?; Długotrwałe problemy ze snem?; Oznaki lęku separacyjnego utrzymujące się ponad 6 miesięcy?.

Jak rozmawiać z rodzicami? Zaczynać od mocnych stron dziecka; opisywać konkretne obserwacje, nie diagnozy (*"zauważyłam, że Jaś rzadko nawiązuje kontakt wzrokowy" zamiast "Jaś może mieć autyzm"*); wyrażać troskę, nie ocenę; proponować konsultację, jako sposób na rozwianie wątpliwości; mieć przygotowane konkretne kontakty.

Jak Rozmawiać z Rodzicem o Obserwacjach?

Podczas rozmowy ważne jest, aby skupić się na konkretnych obserwacjach i wspólnie z rodzicem poszukać najlepszych rozwiązań.

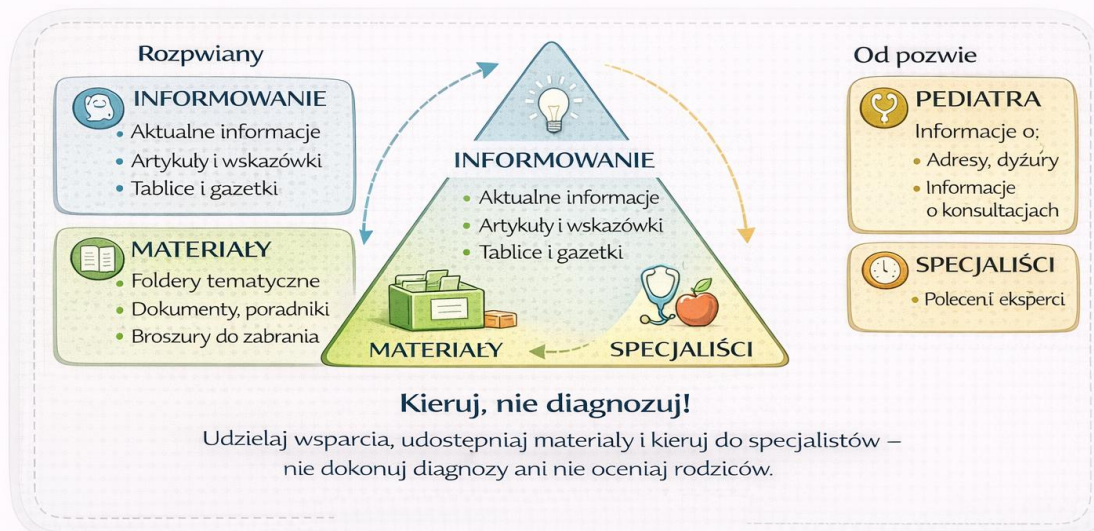

Baza kontaktów do specjalistów: warto przygotować i aktualizować listę: publiczna poradnia psychologiczno-pedagogiczna (*bezpłatna, ale często z długim terminem oczekiwania*); prywatni specjaliści rekomendowani przez inne rodziny; ośrodki wczesnego wspomaganie rozwoju; logopedzi dziecięcy; fizjoterapeuci dziecięcy; punkty konsultacyjne dla rodziców.

Przykład z praktyki: Opiekunka zauważyła, że dwuletnia Hania nie reaguje na swoje imię i unika kontaktu z innymi dziećmi. Zamiast alarmować rodziców, najpierw przez dwa tygodnie prowadziła szczegółowe obserwacje. Potem poprosiła rodziców o spotkanie. Pokazała swoje notatki, podkreśliła, że Hania jest cudownym dzieckiem, które uwielbia układanki i ma świetną pamięć. Zasugerowała konsultację w poradni – "żebyśmy wszyscy wiedzieli, jak najlepiej wspierać Hanię". Rodzice, choć początkowo zaskoczeni, docenili spokojne podejście i umówili wizytę.

Trójkąt Wsparcia Rodziców

Wspieraj rodziców w kwestiach wychowania i zdrowia, pełniąc trzy podstawowe role. Współpracuj z ekspertami z różnych dziedzin, pomagając rodzicom w rozwoju kompetencji i rozwiązywaniu.

Materiały o rozwoju dzieci

Rodzice małych dzieci są często zagubieni w gąszczu sprzecznych informacji z Internetu. Żłobek może być źródłem rzetelnej, opartej na wiedzy naukowej informacji.

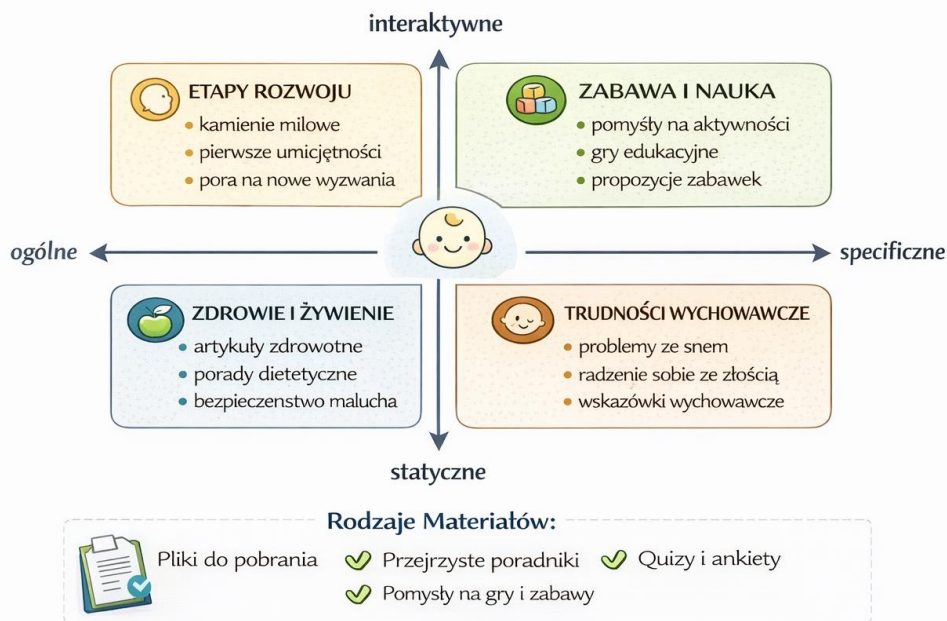
Tematy, które interesują rodziców: kamienie milowe rozwoju, (co *dziecko powinno umieć w danym wieku*); sen małego dziecka (*ile powinno spać, jak układać do snu*); żywienie, (co i jak dawać jeść, jak radzić sobie z wybiórczością); emocje (*napady złości, lęki, zazdrość o rodzeństwo*); zabawa (*jak się bawić z dzieckiem w danym wieku*); ekrany (*ile, od kiedy, jakie treści*).

Wiarygodne źródła: Instytut Matki i Dziecka; Polskie Towarzystwo Pediatryczne; WHO (zalecenia dotyczące aktywności fizycznej i ekranów); AAP (Amerykańska Akademia Pediatryczna – wiele materiałów przetłumaczonych); książki: Jesper Juul, Aletha Solter, Janet Lansbury, Agnieszka Stein.

Formy przekazywania wiedzy: krótkie artykuły w newsletterze (*500-800 słów, jeden konkretny temat*); plakaty infograficzne w szatni; polecane książki w bibliotece; linki do wartościowych podcastów; mini-warsztaty przy okazji spotkań z rodzicami (*15-20 minut na jeden temat*).

Mapa Materiałów o Rozwoju Dzieci

Dobierz materiały dostosowane do potrzeb rodziców!

Lista kontrolna do wewnętrznej samooceny

Materiały edukacyjne:

- ☐ Czy udostępniamy materiały o wychowaniu bez przemocy?
- ☐ Czy materiały pochodzą z wiarygodnych źródeł?
- ☐ Czy są dostępne w formie, którą rodzice chętnie wykorzystują?

Ochrona małoletnich:

- ☐ Czy rodzice są informowani o standardach ochrony małoletnich?
- ☐ Czy wiedzą, jak zgłaszać niepokojące sygnały?

Wsparcie specjalistyczne:

- ☐ Czy mamy aktualną bazę kontaktów do specjalistów?
- ☐ Czy personel wie, jak rozmawiać z rodzicami o trudnych obserwacjach?
- ☐ Czy wspieramy rodziców w dotarciu do pomocy, nie oceniając ich?

Rozwój dziecka:

- ☐ Czy udostępniamy rzetelne materiały o rozwoju dzieci?
- ☐ Czy odpowiadamy na pytania rodziców o rozwój?

Podsumowanie i uwagi końcowe

Standardy opieki nad dziećmi do lat trzech NIE są zbiorem biurokratycznych wymagań. Są mapą drogową do budowania opieki najwyższej jakości – opieki, która realnie chroni prawa dziecka i wspiera rodziny w ich najważniejszej roli.

Każdy standard ma swoje źródło w ***Konwencji o prawach dziecka***. Zrozumienie tego źródła zmienia perspektywę, bowiem:

- Przestajemy pytać *"czy musimy to robić?"*,
- A zaczynamy pytać *"jak możemy to robić najlepiej?"*.

Standardy pokazują kierunek, ale to od nas zależy, jak tą drogą pójdziemy.

Współpraca z rodzicami – temat trzech ostatnich rozdziałów – jest szczególnie ważna, bo łączy wszystkie pozostałe standardy. Bez zaufania rodziców trudno o dobrą adaptację. Bez ich zaangażowania trudno o spójność oddziaływań. Bez ich informacji trudno o indywidualne podejście do dziecka.

Listy kontrolne w każdym rozdziale to NIE narzędzie kontroli zewnętrznej. To zaproszenie do refleksji:

- Gdzie jesteśmy?,
- Dokąd zmierzamy?,
- Co możemy zrobić lepiej?.

Jakość opieki buduje się małymi krokami, codziennymi decyzjami, nieustannym uczeniem się.

Za każdym zapisem standardu stoi konkretne dziecko, małe, zależne od dorosłych, nie potrafią upomnieć się o swoje prawa. To my – opiekunki, dyrektorzy, urzędnicy, rodzice – jesteśmy strażnikami tych praw. Standardy pomagają nam tę rolę wypełniać świadomie i odpowiedzialnie.

Podstawowe dokumenty:

- Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, Dz.U. 2011 nr 19 poz. 113, z późn. zm.
- Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia **13 grudnia 2024 r.** w sprawie standardów opieki sprawowanej nad dziećmi w wieku do lat 3, **Dz. U. 2024, poz. 1882**
- Konwencja o prawach dziecka, ONZ, Nowy Jork, 1989.

O autorce

Zofia Śmigielska – ekspert w zakresie standardów opieki nad dziećmi do lat trzech oraz jakości opieki wczesnodziecięcej. Od ponad dwudziestu lat zajmuje się zagadnieniami związanymi z organizacją i rozwojem systemu opieki nad najmłodszymi dziećmi w Polsce.

W swojej pracy łączy perspektywę prawną, metodyczną i praktyczną. Wspiera przedstawicieli gmin, instytucje opieki wczesnodziecięcej oraz osoby odpowiedzialne za kształtowanie i nadzór nad systemem opieki. Specjalizuje się w interpretacji standardów, budowaniu spójnych rozwiązań organizacyjnych oraz rozwijaniu systemu opieki, w którym dobro dziecka stanowi punkt odniesienia dla wszystkich decyzji.

Posiada certyfikat CLASS® Toddler Observer uprawniający do prowadzenia obserwacji jakości interakcji w placówkach opieki nad dziećmi. Prowadzi szkolenia, superwizje i mentoring dla instytucji wdrażających standardy opieki.

Jest autorką licznych publikacji, materiałów edukacyjnych i poradników z zakresu opieki wczesnodziecięcej. Współpracuje z organizacjami i instytucjami działającymi na rzecz najmłodszych dzieci w Polsce.

Z recenzji:

„... w publikacji treści wiedzy eksperckiej połączone zostały z konkretnymi narzędziami dla codziennej praktyki. Kreatywnie definiowane są prawa dziecka, które przekładają się na realne działania wspierające rozwój kompetencji kadry i jakość procesu opieki a ponadto zamieszczone sformułowania inspirują do świadomego wdrażania standardów i twórczego podejścia w pracy z najmłodszymi. Tym samym standardy opieki stają się realne tam, gdzie prawa dziecka spotykają się z kompetencją i zaangażowaniem kadry.”

dr Maria Śmigielska

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

Fundacja Harmonia Życia
ul. Drzymały 20/1
45-342 Opole
tel. 788 112 911
biuro@harmoniazycia.org
www.harmoniazycia.org

Działanie realizowane w ramach Projektu „Akademia Wsparcia – krajowy system wspierania rozwoju opieki wczesnodziecięcej w Polsce – 2024-2026” współfinansowanego ze środków budżetu państwa